

Jelige: Marosszentanna

FÜGGELÉK

A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ tulajdonában lévő anyagok:

TERVTÁR:

A Gróh István-féle akvarell-másolatok:

1. 'A MAROSSZENTANNAI REF. TEMPLOM ALAPRAJZA'

Tusrajz, rajta jelölve a feltárt falképek.

Lelt. sz. 164/1912 (MOB 256; OMF 342)

2. Balga szűz

Lelt.sz. 175/1912 (MOB 262; OMF 348)

3. Két próféta

Lelt.sz. 174/1912 (MOB 261; OMF 347)

4. Egy ismeretlen apostol és Szent Pál

Lelt. sz. 176/1912 (MOB 263; OMF 349)

5. Gróh István akvarell-másolata: Toulouse-i Szent Lajos; Szent Péter és egy ismeretlen apostol fejtöredéke

Lelt. sz. 177/1912 (MOB 264; OMF 350)

6. Gróh István akvarell-másolata: Nagy szent család

Lelt. sz. 170/1912 (MOB 257; OMF 343)

7. Gróh István akvarell-másolata: Balga szűz

Lelt. sz. 173/1912 (MOB 260; OMF 346)

8. Gróh István akvarell-másolata: Utolsó ítélet: Lélekmérő Szent Mihály, agyal és a kárhozott lelkek

Lelt. sz. 171/1912 (MOB 258; OMF 344)

9. Gróh István akvarell-másolata: Utolsó ítélet: Mandorlás Krisztus, szűrcsuhás alak két angyallal, hat apostol

Lelt. sz. 172/1901 (MOB 259; OMF 345)

- Debreczeni László mérési adatokkal ellátott alaprajzáról fénykép

Neg. sz. 171.157

Sztehlo Ottó 1910-es felmérései:

1. 'Maros Sz. Anna. ref. templom. helyreállítási terv.': alaprajz, keresztmetszet

Lelt. sz. OMF K 3327

M = 1:100

szignó: Stehlo Ottó (felmérés: 1910)

2. 'Maros Sz. Anna': alaprajz, keresztmetszet, harang rajzvázlat

Lelt. sz. OMF K 3328

M = 1:100

Szignó: Stehlo Ottó, felmérés: 1910

A lap jobb szélén ceruzavázlat a harangról, ill. annak feliratáról.

3. Hosszmetszet

Lelt. sz. OMF K 3329 (MOB 395/1910)

M = 1:100

(Felmérés: Stehlo Ottó, 1910)

4. 'Maros Sz. Anna. Hosszmetszés.'

Lelt sz. OMF 3330

M = 1:100

(Felmérés: Stehlo Ottó, 1910)

5. Torony nyugatról

Lelt. sz. OMF K 3331

(Felmérés: Stehlo Ottó, 1910)

6. 'MAROS SZ. ANNA. ref. templom.': nyugati homlokzat

Lelt. sz. OMF K 3332

M = 1:100

Jelzés: Sztehlo (felmérés: 1910)

7. Torony északi homlokzata/keresztmetszete

Lelt. sz. OMF K 3333

Jelzés: Sztehlo (felmérés: 1910)

8. 'MAROS. SZ. ANNA. ujtorny.': torony nyugati homlokzata

Lelt. sz. OMF K 3334

M = 1:100

Jelzés: Sztehlo (felmérés: 1910)

9. 'Maros Sz. Anna': nyugati homlokzat

Lelt. sz. OMF K 3335

(Felmérés: Sztehlo Ottó, 1910)

FOTÓTÁR:

1. 'MAROSSZENTANNA, Ref. templom, külső'

Lelt. sz. 28.570

Neg. sz. 85.457 (MOB 1161; Sztehlo 1910/395)

Repr. neg. sz. 163193

Kartonra kasírozott fotográfia.

A templom látképe É-Ny-ról. Két faragott oszloppal ellátott, öt fokos lépcső vezet a torony talapzatához. A torony a templomhoz képest tekintélyes méretű, faszindelyes, földút határolja. A toronysisakon felirat, tetején gömbvégződés.

2. 'MAROSSZENTANNA, SÂNTANA DE MURÂȘ, Ref. templom v. Maros Torda m'

Lelt. sz. 30.708

Neg. sz. 85.458 (MOB 1162; Sztehlo 1910/395)

Kemény kartonra kasírozott fotográfia.

A templom külső részlete D-K-ről. Fazsindelyes lefedések. A toronynak négy oldalról ablaka van, a D-i kapu fölött napóra látható.

3. 'MAROSSZENTANNA, REF. TEMPLOM BELSEJE', a diadalív nyugati oldala.

Repr. neg. sz. 163195

Műemléki Fényképtár 69.227

Felirat a diadalívet kitámasztó fa szerkezeten: 'ANO 1773'. A falképekről a mészréteg kezdetlegesen lemosva; Szent Pál, Szent Péter és a Nagy szent család is bekeretezve. A hajóban padok, csillár látható, oldalt szószékkorona. 'Istennek igéje él és ...' – feliratú terítő a szószéken.

4. 'MAROSSZENTANNA, Maros Torda, falképtöredék a szentély déli falán'

Lelt. sz. 20911

Repr. neg. sz. 163196

A mészréteg gyakorlatilag lemosva a falképekről. A szentély K-i falán orgonakarzat énektartó táblával. Az alsó berakás-imitációnak csak a felső harmada van lemosva, a lemosott képek sötét vonallal vannak keretezve. Az ablakot kívülről zsákanyaggal sötétítették be a fotózáshoz.

5. 'MAROSSZENTANNA, ref. templ., bronz dombormű a harangon, 1497'

Lelt. sz. 20912

Balogh Jolán könyvében ez a fotó közölve.

6. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Falkép'

Lelt. sz. 6381

Alapleltár 5494/379

Akvarellmásolat 264 a.

Repr. neg. sz. 163205

A diadalív D-i pillérének *K-i alakjáról* (valószínűleg *Toulouse-i Szent Lajos*) készült akvarellmásolat fotográfiája.

7. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Falkép: Szent Péter'

Lelt. sz. 6382

Alapleltár 5494/380

Akvarellmásolat 264 b.

Repr. neg. sz. 163204

Szent Péterről és egy további apostol alakjáról készült akvarellmásolat fotográfiája.

8. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Szent Anna'

Lelt. sz. 6374

Alapleltár 5494/372

Akvarellmásolat 257

Repr. neg. sz. 163198

A Nagy szent családról készült akvarellmásolat fotográfiája.

9. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Lélekmérés'

Lelt. sz. 6375

Alapleltár 5494/373

Akvarellmásolat 258

Repr. neg. sz. 163199

Az Utolsó ítélet részletéről készült akvarellmásolat fotográfiája.

10. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Szent nő'

Lelt. sz. 6377

Alapleltár 5494/375

Akvarellmásolat 260

Repr. neg. sz. 163202

Az Utolsó ítélet másik részletéről (Krisztus, apostolok) készült akvarellmásolat fotográfiája.

11. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Két próféta'

Lelt. sz. 6378

Alapleltár 5494/376

Akvarellmásolat 261

Repr. neg. sz. 163200

12. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Balga szűz'

Lelt. sz. 6379

Alapleltár 5494/377

Akvarellmásolat 262 (Gróh István)

Repr. neg. sz. 163203

13. 'MAROSSZENTANNA, ref. templom, Falkép'

Lelt. sz. 6380

Alapleltár 5494/378

Akvarellmásolat 263

Repr. neg. sz. 163197

A szentély D-i falán fennmaradt *két apostol*ról készült akvarellmásolat fotográfiája.

TUDOMÁNYOS IRATTÁR:

1. Sztehlo Ottó jegyzetfüzete 1911-ből, 10-14. oldal

Lelt. sz. K 105

2. A MOB-iratok egy része

3. A kiselejtezett MOB-iratok tartalma megtalálható:

- Iktató és tárgymutató 1912.

- Műemlékek-Országos-Bizottsága Iktatókönyv és tárgymutatója 1913

MOB 1912/460 (kiselejtezve)

MOB 1912/604 (kiselejtezve)

MOB 1912/771 (kiselejtezve)

MOB 1913/538 (kiselejtezve)

MOB 1913/584 (kiselejtezve)

KÖNYVTÁR:

Mikrofilmen lévő MOB-iratok:

MOB 1895/58

MOB 1910/8

MOB 1910/75

MOB 1910/136

MOB 1910/395

MOB 1911/614

MOB 1911/659

MOB 1911/695

MOB 1911/713

MOB 1911/774

MOB 1912/86

MOB 1912/421

MOB 1912/715

MOB 1912/734

MOB 1912/855

MOB 1912/974

(A lent következő MOB-iratok legtöbbje kézírással készült, melynek átírása nem minden esetben volt lehetséges. Ezekben az esetekben {...}-el jelöltem a hiányt a szövegben. Ezen kívül az anyagok tartalmazzák néhány helyen az aláírások képét, mert azok nem mindig voltak biztonsággal beazonosíthatóak.)

MOB 1895/58

Méltóságos Miniszteri Tanácsos Úr! – Azon alkalomból, hogy a magyar nemzet a honalapítás ezredéves ünnepére készül s egy nagy nemzeti kiállításon kulturájának fokozatos fejlődését is bemutatni iparkodik – szerény véleményem szerint felkutatandónak tartok minden oly emléket, mely által régi kulturánk állapotát s annak fázisait dokumentálhatjuk. Épp ez okból azon eszme ébredett fel bennem hogy Erdély területén található ódon egyházainkat és profán építményeinket kutatásom tárgyaivá tegyem azon célból, hogy a mészrétegek alatt lappangó festményeket napfényre hozzam, azokat gondosan, híven lemásoljam, és gyűjteményembe foglalva, magyarázó szöveg kíséretében a milleniumi kiállításon bemutassam. Ugyanis eddigi kutatásaim rendén meggyőződtem arról, hogy Erdély területén számos, részint román-, részint góth-stylű egyház létezik, melyek falai freskókat rejtenek. Ezek legtöbbször a világ előtt mintegy elrejtett szerény építmények, melyeket eddig jóformán észre sem vették. Én ezen nagyrészen eredeti alakjukban korunkra maradt ódon templomok freskóinak napfényre hozatalát tűztem feladatommá, annnyival inkább, mivel eddigi felfedezéseim is igen becses művelődéstörténeti adatokat szolgáltatottak. E falképek általában fényt vetnek nemcsak szorosan vett egyházi festészetünk multjára, hanem a különböző korok művészeti állapotára, a festészet fokozatos fejlődésére, azon idők szellemi életére, régi viseletükre s általában nemzetünk középkori izlésére. De nemcsak a fresko-, hanem a mennyezet- (tábla) képek is gazdag ékitményeikkel, alakjaikkal, czimereikkel is Erdély sok érdekes régiségét bír felmutatni. Kutatásaimmal, - amint fentebb szerencsés lehettem említeni, - már megkonstatáltam s eddig néhány egyház mészrétegei alól igen érdekes freskókat fedtem föl s azokat az eredeti színek visszaadásával le is másoltam. Ezek közül két fresko az utolsó ítélet tünteti föl, melyek egyike már azon okból is rendkívüli érdekléssel bír, mivel azon pogánykori máguszainkat és pythonisszáinkat látjuk feltüntetve. Egy más templom falain az apostolok és evangélistákon kívül szent királyaink képeire találtam, nemkülönben teljes épségben jött napfényre egy igen érdekes magyar nő-alak. És előttem áll az átkutatandó építmények egész sora, melyekről határozott tudomásom van, hogy freskókat rejtenek. – Habár teljes tudatában vagyok annak, hogy a vállalat kivitele óriási fáradságot, munkában való kitartást követel

tőlem: nem rettenek vissza a munkától, föltéve ha e munkámban a magas kormány kellő anyagi támogatását lehetek szerencsés megnyerni. Eddig nyert tapasztalataim ugyanis arról győztek meg, hogy az ily kutatások az azokra fordított rendkívül fárasztó munka mellett tetemes kiadásokkal is járnak, mely kiadások fedezése tehetségemet felülmúlja. E kiadások sorába tartoznak egyfelől az utazási költségek, másfelől a lefejtési munkálatok, segédeszközök, esetleg pauzálások, a helyreállítási költségek, valamint a műnek a kiállításra leendő elkészítése, illetve az üvegnek vagy példányban való kinyomattatása és a könyvkötői munkálatok költségeinek fedezésére. Ép ez utóbbi körülmény indított arra, hogy Méltóságodat, mint az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoport igazgatóját eme kulturhistoriai szempontból kiváló fontosságú vállalatom nagybecsű figyelembe vételére tiszteletteljesen kérjem s egyszersmind szerény tehetségemet e téren a milleniumi kiállítás érdekében felajánljam. Azon esetben, ha ajánlatom elfogadtatik, alázatos kérésem arra irányulva, hogy az erdélyi régi falképek kutatásával és azok lefestésével, mint e vállalat tervezőjét és megindítóját, kizárólag engem mielőbb megbízni méltóztassék, hogy tekintettel az aránylag felette rövid időre s az enyhe tél szakra, a munkát egész erélylyel folytathassam egyszersmind rendezvén a költségek fedezhetése iránt a szükséges intézkedéseket is megtenni kegyeskedjék. Tekintve továbbá, hogy erdélyi körutunkban gyakran az állami vasút-vonalakat is igénybe kell vennem, legyen szabad ugy a magam, mint két segédkezőm részére nevezett vonalakra összesen három szabadjegyért esedeznem. – Azon esetben, ha Méltóságod az erdélyi régi falképek kutatásával s azok lemásolásával kizárólag engem megbízni hajlandó: nagybecsű értesítéséért esedezem, mely esetben kész vagyok a felfedezett freskók másolataiból néhány lapot, nemkülönben a további kutatásra vonatkozó programmal személyesen bemutatni. Biztosíthatom Méltóságodat, hogy megbízatásom esetén a milleniumi kiállítás nagybecsű gyűjteménnyel fog gyarapodni, mely a mellett, hogy régi kulturánkra vonatkozólag új adatokat fog szolgáltatni, hazai régészetünknek is becsületére fog válni, mivel a gyűjtemény becses forrás mű gyanánt fog szolgálni. Részemről mi fáradságot sem fogok kimélni, minden rendelkezésemre álló időt a mű minél fényesebb megvalósítására fogok fordítani. Hogy pedig e tekintetben kellő jártassággal bírok, legyen szabad azon körülményre hivatkoznom, hogy mult 1883. évben a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi Miniszter az magas intézkedése folytán ily nemű megbízatást már teljesítettem. – Végül bátorkodom hangsúlyozni, hogy a milleniumnak a készülendő eme gyűjteményre nézve a tulajdonjogot magamnak kívánom fentartani s hogy e mű képit, melyek a legfinomabb aquarell-kivitelben készülnek, külön-külön színes kartonra húzva a falterületen krónológiai sorrendben lesznek kiállítva, a nyomtatott magyarázó szöveget pedig diszes táblába foglalva

külön asztalterületen helyezendem el. – Méltóságos Miniszteri Tanácsos Urnak.
Marosvásárhely, 1894. december hó 11-én - alázatos szolgája Nemes Ödön s. k. rajztanár.

Méltóságos Igazgató úr! – Most, midőn az ezredéves kiállítás megtartásának időpontja iránt többé kétség nem forog és a tavasz beálltával a helyszínen való működést intenzívebben eszközölhetem: legyen szabad még mult 1894 évi Deczember 13.ról 2744 szám alatt hozzám intézett nagybecsű soraiban kifejezett óhajának megfelelőleg egy általam felfedezett illetve napfényre hozott falkép másolatát mutatvány képen és visszavárárolag bemutatnom s egyidejűleg kérésem, miszerint korábbi beadványomban hangsúlyozott tervem kivitelét, - ha az Méltóságod helyeslésével is találkozok, - elősegíteni kegyeskedjék. A mi Méltóságod azon kijelentését illeti, hogy a falképek lemásolására az igazgatóság senkinek kizárólagos megbízást és egyedüli tulajdonjogot adni nincs hivatva, tisztelettel tudomásul veszem, de egyszersmind legyen szabad beadványomnak egy félreértett passzusára vonatkozólag felvilágosításul szolgálni. Én ugyanis a helyreállítási költségek alatt nem az eredeti falképek restaurálásának költségeit értettem, hanem igen is azon költségeket melyeket az itt-ott lebontott, megszakgatott s ismét jó karba hozandó falak okoznak s a melyekre az illető egyházközségek feltétlenül kötelezni szoktak. – A mi Méltóságod nagybecsű válaszában kifejezett azon kívánságát illeti, hogy terjesszem be azon emlékek lajstromát, hol falképeket napfényre hozni és lemásolni szándékozom: van szerencsém becses kívánságának azon ismételt kijelentéssel eleget tenni, hogy a most elősorolandó egyházak mind olyanok, melyekről határozott tudomásom van, hogy falképeket rejtenek s azok lemásolhatására nézve az illetékes köröktől az engedélyt megnyernem sikerült. E régi, részint román,- részint góth-stylű egyházak a következők:

Nyárád-Szt. László, Nyomát, Vaja, Berekeresztúr, Nyárád-Szt. Anna, Gyulakuta, Gogánváralja, Maros-Szt. Anna, Maros-Szt. Király, Nagy-Enyed, Ölyves, Ribicze, Marosvásárhely. – Továbbá lemásolandók volnának a berethalomi, darloczi, almakereki és vajdahunyadi templomok már felfedezett, de eddig nem ismertetett igen becses falképek. A maros-szt.-királyi és maros-szt. annai ódon templomokra vonatkozólag hangsúlyozni kívánom hogy azokban kutatásokat már sikerrel eszközöltem s a tisztelettel ide mellékelte kép a maros szent-annai góth stylű templom nyugati falán felfedezett freskó másolata. Ez egyház nyugati falát teljesen átkutattam, de ezen részleten kívül ott több nem volt található, mivel e fal egy része ujításokon ment át, - azonban majdnem bizonyosra veszem, hogy az északi fal mésztéglái alatt szintén falképek lappanganak s ezek is napfényre volnának hozandók. Az itt bemutatott kép, melynek eredetije 16-17 méter területet foglal el, az utolsó itélet töredéke. Töredék annyiban, hogy abból a kék színnel alapozott menynek csak egy része, továbbá az utolsó itélettel a pokol és a purgatorium egy része maradt reánk. A mennyben szírványos mandorlában az Üdvezítő ül sebeit mutatva, míg balján Keresztelő Szt. János

térdel s a bűnösökért könyörög, vele együtt könyörög a hat apostol, kiken komoly méltóság ömlik el, míg a magasban, fellegek közül két angyal hirdeti tárogatón az utolsó ítéletet. A kép jobbfelőli /heraldikailag/ része, mely teljesen megsemmisült, kétségtelenül Szt. Máriát és a többi hat apostolt ábrázolta. Az alsó régióban ábrázolt két gyönyörű angyal-alakban Mihály főangyalt látjuk feltüntetve és pedig az első képen mint a jókat és gonoszokat mérlegeli s itt azon eszme jut kifejezésre, hogy egy jó lélek többet nyom a mérleg serpenyőjében, mint három gonosz. A másik angyal képben Mihályt, mint az ítélet végrehajtóját látjuk, amint pallósát magasra emelve, az összelánczott elkárhozottakat a pokolba űzi. A poklot itt is, mint azt a régi hasontárgyú képeken ábrázolva látjuk, egy nyitott szájú s tüzet hányó szörny jelképezi. E sárkány, mely éles fogakkal és szarvval van fölfegyverezve, úgy torkából, mint orrmányából lángot lövell az elkárhozottakra. Felette egy másik, de az előbbinél jóval kisebb méretű, elefánthoz hasonló szörny tűnik föl, mely szintén tüzet fúj. E tűzcsáváknál feltűnő, hogy azok színe szürkés-fehér, de kétségtelen, hogy az eredeti vörös vagy sárga szín a nyirok behatása következtében fakult meg. Ugyanának a nyiroknak tulajdonítható a festmény egy jókora részének elhomályosodása, nevezetesen azon résznek, hol a vörös ördögök a bűnösöket kinzani látszanak. Ezek között egy négy kéz láb kuszó s fölkanthozott nő tűnik fel kin egy nagy orru ördög lovagol. A most leírt pokolnak ellentétes része: a paradicsom, miként a meny jobbfelőli része teljesen megsemmisült, de megmaradt a kettő közé helyezett tisztítóhely (purgatorium) egy részlete, mely a kádakba ültetett alakok által nyer kifejezést. A festmény kompozíciójában egység nyilvánul s azt úgy a felfogás, mint a kivitel tekintetében a XIV. XV. századbeli festmények sorába kell soroznunk. Az elrendezésben, ornamentikában egyaránt izlés és szín nyilvánul, a rajz többnyire korrekt a szinharmonia pedig éppen feltűnően szép. A kép általában a névtelen festő által elérni szándékolt hatást gyakorolja, a mennyiben vallásos érzületünkre hat, ihlettel tölt el, megragad. (...) – Már multkori beadványomban voltam bátor méltóságodat azon czélom felől értesíteni, hogy e nyár folyamán felfedendő falképek hű másolatait nyomtatott szöveg kíséretében a milleniumi kiállításon bemutatni szándékozom, mely okból megfelelő segílyt kértem. Azon reményben, hogy ezen főleg művelődéstörténeti szempontból nagy fontosságú vállalatom az óhajtott támogatásban fog részesítettetni. A milleniumi kiállításon való részvételemet annak idején bejelentettem, miért is tisztelettel kérem Méltóságodat, miszerint engem becses elhatározása felől mielőbb értesíteni s ugyakkor a most ide csatolt falkép-másolatot további használat végett visszaküldeni méltóztassék.

Méltóságos Igazgató Úrnak – Marosvásárhely, 1895. április 8. – alázatos szolgája: Nemes Ödön rajztanár s. k.

A műemlékek országos bizottságának

Budapest, Andrássy út 60a

Nemes Ödön marosvásárhelyi rajztanár két rendbeli beadványát melyekben az erdélyrészi régi falképek felkutatására és az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoportjában leendő bemutatása céljából azok lemásolására ajánlkozik van szerencsém ./ alatt másolatban a visszavárárolag ide mellékelt felvétel-mintával együtt az országos bizottságnak oly kéreéssel küldeni meg, hogy ezen ajánkozás kapcsán a felvételek elkészítésének segélyezése iránt saját hatáskörében intézkedni s az eredményről a történelmi főcsoport igazgatóságát értesíteni szíveskedjék.

Budapest, 1895. ápril 10.

Szalay Imre¹

a történelmi főcsoport igazgatója.

¹ 1894-től a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója.

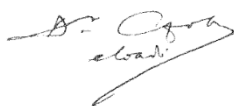
Szalay Imre a történelmi főcsoport igazgatója megküld. Nemes Ödön marosvásárhelyi rajztanárnak két rendbeli beadványát másolatban, melyekben az erdélyrészi régi falképek felkutatására és az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoportjában leszendő bemutatása céljából azok lemásolására ajánlkozik.

Az 1896-ik évi ezredéves orsz. kiállítás Történelmi főcsoportja tekintetes Igazgatójának
Bpsten

Hivatkozással a Tek. Igazgatóságnak f. évi ápril 10-ikén kelt 3932. becses átirataira, melyek Kíséretében Nemes Ödön marosvásárhelyi rajztanár két rendbeli beadványát másolat a ./ alatt tisztelettel ide {...} minta-felvételi rajzlappal együtt nevezetes tanár részére dotatiójában saját engedélyezése céljából hozzánk osztani méltóztatott, van szerencsénk a következőkben válaszolni.

A műemlékek orsz. bizottsága mint f. évi ápril hó 23-ikai ülésében ezen ügy tárgyalásakor a bizottság a mintául bemutatott nagylapot nem találta saját igényeinek megfelelőnek s ebből kifolyólag nem lát {...} a bizottság céljára alkalmas {...} – tekintettel még különösen Nemes Ödön tanárnak beadványaiban hangsúlyozott azon feltételeire, hogy a felvételeket a kért segély megadása esetén magának megtartani kívánja – a műemlékek orsz. bizottsága élénk sajnálatára {...} azon kérdésben, hogy nevezetes tanár {...} a kért segély engedélyezése iránt a nmélt. vall. és közokt. Ministeriumhoz javaslattal járuljon.

Kelt Bpsten, 23-ikai {...} rendes ülésünkből.

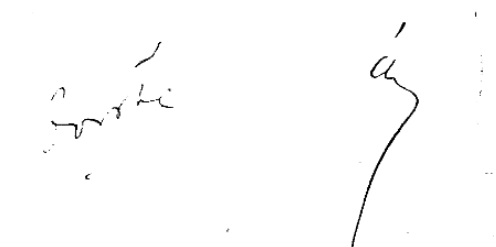
Dr. Czobor
előadó

MOB 1910/75

Farkas Jenő beszolgáló ref. lelkész jelentése a várhegyi /Maros-Torda m./ ref. templom helyreállítása ügyében, egyben felhívja a bizottság figyelmét a marosszentannai ref. templomra.

Sztehlo másodépítész úr sziveskedjék a várhegyi templom megvizsgálása alkalmával a marosszentannai templomot is megvizsgálni.

Bp 910 I/28

Forster

Éber

A templomban bemeszelt falképek vannak

A harang pacskolata a Rómer-hagyatékban

1910 I/29

I. Stehlo

Udvarfalva, Marosszentanna, Várhegy ref. egyházközségek lelkeszi hivatalától.

Szám: 29:/1910.

Méltóságos Báró Forster Gyula Úr,
a „Műemlékek Országos Bizottsága” elnökének
Budapest.

Méltóságodnak, a várhegyi ref. templom ügyében hozzánk intézett nagybecsű leiratát igen nagy hálával és örömmel olvastuk. – Nagy-nagy a mi nyomorúságunk s így minden biztató szó,- minden egyes lépés, mely ügyünket a megvalósulás stádiuma felé viszi,- reménységgel és örömmel tölt el. A legnagyobb hálával köszönjük, méltóságos elnök Úrnak, hogy ügyünket fölvette s benne ilyen gyorsan intézkedni méltóztatott. Sztelhó Ottó bizottsági másod építész Úrat, templomunk megvizsgálására tisztelettel és szeretettel várjuk. –

Marosszentanna leány-egyházam nevében, mély alázattal kérem méltóságos elnök urat: Sztelhó építész úrral,- várhegyi kiszállása alkalmával, méltóztasson megvizsgáltatni a marosszentannai ref. templomot is. – Ez a templom is a XIII.ik században épült. Ugy tudom a műemlékek sorába föl is van véve. – Falain, a meszelés alatt, festmények vannak. Omlófélben levő fatornyában van egy 1490-beli harang. – Itt is van baj,- ámbár nem olyan égetően sürgős, mint a várhegyi templomnál. Marosszentanna – Várhegytől 4 km.re van, bele-esik a várhegyi út-vonalba. Így tehát megvizsgálása – egy uttal és fáradtsággal talán megejthető lenne.

Mindezeknek utána Méltóságos elnök Úrnak, eddigi jóindulatát hálásan megköszönve s azt ezutánra is kérni vagyok

Kiváló tisztelettel

Udvarfalva

per: Marosvásárhely

Farkas Jenő
beszolgáló ref. lelkesz.

Az erdélyi refomátus egyházkerület igazgatótanácsától.

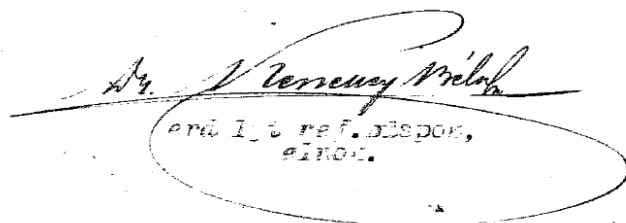
MÉLTÓSÁGOS ELNÖK ÚR!

A marosszentannai műemléket képező templomunk restaurálása elkerülhetetlenné válván, kérjük Méltóságodat: méltóztasson esetleg a várhegyi templom megvizsgálása alkalmával ezt is ismételten megvizsgáltatni és a továbbiakra nézve becses elhatározását közölni.

Maradunk kiváló tisztelettel:

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsától

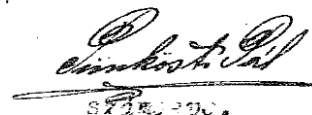
Kolozsvárt, 1910 február hó 9.

Dr. Kenessey Béla
erd. ref. püspök,
elnök.

Dr. Kenessey Béla²

erdélyi ref. püspök, elnök.

Pünkösti Pál
számvevő.

Pünkösti Pál

számvevő.

Méltóságos báró FORSTER GYULA úrnak, a Műemlékek Országos Bizottsága elnökének
BUDAPEST.

² Dr. Kenessey Béla 1907 és 1918 között volt erdélyi református püspök.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa kéri a marosszentannai ref. templom megvizsgálását.

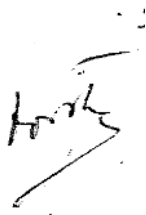
Az erdélyi ref. egyházkerület méltóságos Igazgatótanácsának!

Folyó hó 9-én 213. szám alatt kelt átiratra hivatkozólag van szerencsém a méltóságos Igazgatótanácsot értesíteni, hogy Farkas Jenő lelkész jelentése alapján a várhegyi ref. templom megvizsgálása alkalmából a marosszentannai templom megvizsgálását is elrendeltük és nem fogjuk elmulasztani a továbbiakra nézve a méltóságos Igazgatótanáccsal érintkezésbe lépni.

Kiváló tisztelettel

Bp 910 II/18

II/15

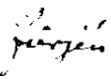

Forster

Éber

Sztehlo Ottó másodépítész jelentése a Marosvásárhely közelében fekvő Udvarfalva ref. egyházközséghez tartozó Várhegy és Maros-Szt.-Anna fiókegyházak templomának megvizsgálásáról.

Nagytekintetű Jenő úr

ref. lelkésznek

Udvarfalva

n. p. Marosvásárhely

A várhegyi és maros-szentannai templomok ügyében előterjesztett kérelmek ügyét mai napon tartott ülésünkben tárgyalva van szerencsénk nagytekintetű Urasággal a következőket tudatni.

A kiküldöttünk, Stehlo Ottó másodépítész által bemutatott jelentésből és felvételekből arról győződünk meg, hogy (...)

A maros-szentannai templom helyreállítási költségeihez leendő esetleges hozzájárulásunk kérdését csak akkor tárgyalhatjuk érdemileg, ha a templomban levő régi falfestmények teljesen ki vannak fejtve és megállapíthatjuk, mennyiben indokolják ezek a festmények a templom műemlékként leendő fentartását. A festmények kifejtésére egyidejűleg Gróf István urat, az Orsz. Iparművészeti Iskola tanárát bíztuk meg.

Bp. 910 VIII/II r. ülésből

II.

Gróf Istvánnak

A maros-szentannai (Marosvásárhely mellett levő román stílusú ref. templomban a mészréteg alól középkori falfestmények nyomai tűntek elő. Kérjük tekintetes Uraságot, hogy a szóban levő festményeket teljesen kifejteni és azok koráról, állapotáról és jelentőségéről bizottságunkat tájékoztatni szíveskedjék.

Kmf.

III.

Berczik Árpád

(1.8/1910.n.)

Berczik Árpád
(1.8/1910.n.)

Farkas Jenő várhegyi ref. lelkésznek Méltóságod folyó évi január 1.-én kelt becses irata kapcsán bizottságunkhoz áttett kérvénye és folyó évi január 12-én 8. szám alatt kelt előzetes {...} hivatkozálag van szerencsénk Méltóságodnak tudomására hozni, hogy az ügyet kiküldött szakértőnk jelentése alapján mai napon tartott ülésünkben tárgyaltuk. A bemutatott jelentésből és felvételekből arról győződünk meg, hogy az eredetileg román stílusú templomot későbbi átalakítások eredeti jellegéből teljesen kiforgatták, úgyhogy a templomnak mint műemléknek fentartására biztosított javadalma igénybe nem vehető, és így {...} hogy a tatarozás és kibővítés alkalmából szükséges szakszerű útmutatással készségesen támogattuk az egyházat, melyet egyidejűleg arra is felszólítottunk, hogy a régi, jellegzetes alakú haraglábat hagyja meg és új torony építését mellőzve ennek költségeit inkább a tatarozásra és kibővítésre fordítsa.

fogadja Mgod

Farkas Jenő

Éber

Tekintetes bizottság!

Marosvásárhely közelében fekvő Udvarfalva ref. egyházközséghez tartozó Várhegy és MarosSzentAnna fiókegyházak templomait April hó 24-én és 28-án megvizsgálván, mellékeltem 5 db fénykép és 2 db felvételi rajzon van szerencsém nevezett építményeket a tekintetes Bizottságnak tisztelettel bemutatni.

A várhegyi ref. templom kisebb szabású alacsony, a románkori időkből származó építmény, erősen átalakítva (...).

(...)

A maros Szent Annai ref. templom valamivel nagyobb és jobban conservált műemlék, ugyanazon korból. A templomban a mészréteg alatt eredeti figurális falfestmények vannak, melyek a megejtett vakarási kísérletek szerint igen érdekeseeknek és jó karban lévőknek mutatkoznak. Ugy hogy elsősorban ezen falfestmények szakszerű feltárására van szerencsém a Tekintetes Bizottság figyelmét tisztelettel felhívni. –

Az egyház ohajtása elsősorban, a templomhoz a 18-ik században hozzáépített fatorony helyibe egy falazott tornyot építeni, mert a fatoronynak szerkezete gyenge levén, a torony harangozáskor erősen ing. Lehetne ugyan ezen szerkezetet András keresztekkel szilárdítani, mi azonban csak mint ideiglenes intézkedés válnék be. – Az egyházközség egyéb kívánságai egy nagyobb új karzat létesítése a nyugati oldalon, a szentélyben elhelyezett kis karzat eltávolításával. Mübeccsel nem bíró famennyezetének ujjoli pótlása padló új ablakok és kis új ajtó. Mindezekhez, tekintettel a fenntartandóknak mutatkozandó falfestmények és a toronyban levő 15 századból eredő *1291* harang biztosítására, az egyházközség tisztelettel kéri a Tekintetes Bizottságot, a régi részek helyreállításához mért arányban a helyreállítás költségeihez hozzájárulni méltóztassék.

mellékelve: 1 harangfelírás pacskolat. –

Budapesten 1910. Május 17-én

Sztehlo Ottó

MOB 1911/614

Gróh István iparműv. isk. tanár a marosszentannai ref. templom falképeinek kifejtéséről jelentést tesz és részkiadásainak fedezésére előlegképen 400 korona folyósítását kéri.

Nyilvántartandó!

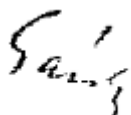
Előleg.

I.

Heronernek!

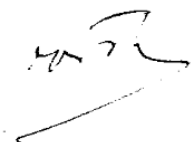
Van szerencsém a Tekintetes Igazgatóságot kérni, hogy a „Műemlékek” számla terhére a marosszentannai ref. templom képek kifejtése czimen Gróh István iparművészeti isk. tanár úr kezeihez előlegül 400 / négyszáz koronát kifizetni sziveskedjék.

Bpest, 1911. VIII/

Csánki

Ideiglenes nyugta adandó!

Forster

II.

(engedély miatt) Ministeriumnak!

Az erd. ref. egyházkerület igazgatótanácsa kijelentette bizottságunknak, hogy a marosszentannai ref. egyház régi templomát helyreállíttatni óhajtja, s e célból szakértő kiküldetését kérte. A templom megvizsgáltatván a mészréteg alól középkori falfestmények nyomai tűntek elő. Az előtűnt részletek arra engedtek következtetni, hogy a mészréteg alatt értékes falképek lappanganak, a festmények feltárása végett Gróh István tanárt a helyszínére küldtük. A kifejtési munkálatok során kitűnt, hogy az egyhajós, kerek apsissal és

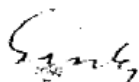
famennyezettel bíró románkori templom szentélyében, diadalívén és nyugati falán nagy számban maradtak fenn középkori, a XV. század végéről származó falképek, melyeknek különös becset az a körülmény ad, hogy a nevezett tanár szerint a festmények a primitív középkori művészetről a renaissance művészetre műtörténeti szempontból igen érdekes átmenetet mutatnak és {...} Rosenmauer János³ nevezetes szász mester kezeinek befolyása tisztán megállapítható.

Kiváncosnak tartjuk, hogy az érdekes falképsorozat, mely a templom helyreállítása következtében az érintés és rongálás veszélyének van kitéve és mai állapotában alig lesz fenntartható, bizottságunk gyűjteménye számára lemásoltassék, miért is tisztelettel javasoljuk, hogy a másolatok elkészítésével Gróh István tanár megbízatását megengedni méltóztassék. A kifejtés és másolatok díjazása és a templom helyreállítása iránt pótlólag lesz szerencsénk javaslatunkat előterjeszteni.

Bpest, 1911. VIII/18

Forster

Csánki

³ A nagyszebeni Kálvária-kép (1445) festője. A két falkép közti kapcsolat stílárisan és az időbeli eltérés révén sem indokolt.

MOB 1911/659

Vallás- és közokt. minisztérium felhatalmazza a bizottságot, hogy a marosszentannai ref. templom falképei másolatainak elkészítésével Gróh István tanárt megbízhassa.

Miután a másolatok már elkészültek, Gróh tanár úr értesítése felesleges.

Tudomásul vétetik!

Bpest, 1911 IX/4.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'Forster'.

Forster

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'Csánki'.

Csánki

MOB 1911/695

Udvarfalvi ref. lelkészi hivatal a marosszentannai ref. templom falképeinek és tetőzetének helyreállítása iránt.

Műszaki szakvélemény és költségvetés l.) pótlólag beküldetett 1911. IX 21-én

Nmélt. vall.- és közokt. Min!

A marosszentannai ref. templom ügyében folyó évi augusztus 18.-án tettünk előzetes jelentést, melynek folytán a Magyar Minisztérium folyó évi augusztus 26-án 102350. szám alatt kelt leirata alapján Gróh István tanár a templom szentélyében mészréteg alól előkerült középkori falképsorozat lemásolásával megbízott.

A Gróh által készített másolatok, melyekről egyidejűleg 713. szám alatt terjesztjük elő jelentésünket, kétségtelenné teszik, hogy a falképsorozat a fentartást, illetőleg az e célból szükséges helyreállítási munkák fogantatását megérdemli. Ez iránt terjesztette be az egyházközség az 1./- alatt felterjesztett folyamodványt, Péterfy Dénes főmérnök költségelőirányzatával együtt, mely szerint a templom helyreállítására 4357 korona 05 fillér költség van előirányozva. Miután a szegény egyházközség, mely iskoláját a folyó évben 10.000 korona költséggel újjáépíteni volt kénytelen, a templom helyreállítását nem végeztetheti és a szükséges költség fedezését bizottságunk javadalmából kéri, a bemutatott költségelőirányzatot az elkerülhetetlen szükségletek és csakis a fentartás céljából teljesítendő munkákra szorítkozva Sztéhló Ottó másodépítész által átdolgoztattunk.

Ezen 2988 korona 27 fillérrel elszámított újabb költségvetést 2 ./- alatt felterjesztve van szerencsénk tisztelettel javasolni, hogy az összeget a templomban levő falképek jelentőségére és az idegen ajkú lakosság közt élő magyar egyházközség szegénységére való tekintettel jövő évi javadalmunk terhére engedélyezni méltóztassék.

Bp. 911 IX/30 r. üléséből

II.

Nagytiszteletű Farkas Jenő ref. lelkész úrnak

Udvarfalva

A marosszentannai ref. templom helyreállítása iránt folyó évi szeptember 16.-n benyújtott kérvényre kivatkozólag van szerencsénk Nagytiszteletű Uraságotat értesíteni, hogy javaslatunkat mai napon tartott ülésünkből a vallás- és közoktatásügyi minisztérium elé terjesztettük, minthogy azonban kedvező ministeri határozat esetén sem lesznek a helyreállítási munkák a folyó évben foganatosíthatók, szíveskedjék Nagytekintetű Uraságod saját hatáskörében intézkedni, hogy legalább a szentély tetőfedése ideiglenesen kijavíttassék, nehogy a beszivárgó nedvesség kárt okozzon jelesen a falképeket is megrongálja.

Kmf.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Éber', written in a cursive style.

Éber

MOB 1911/713

Nagytekintetű Bizottság!

Az elmúlt évben kapott megbízás folytán a maros-szt-annai falképeket kifejtettem és lemásoltam. E másolatokat kilencz lapon mellékelve van szerencsém betérjeszteni.

Mély tisztelettel maradtam

az Orsz. Bizottság

kész szolgálja

Gróh István

Budapest 1911 szept. 29.

Gróh István tanár a marosszentannai ref. templom falképeinek 9 db másolatát jelentés kíséretében betérjeszti.

Nmélt. vall.- és közokt. Min!

A Magyar Minisztérium folyó évi augusztus 26.-án 102350 szám alatt kelt leírata alapján Gróh István tanár a marosszentannai ref. templom szentélyében fennmaradt és nevezett tanár által kifejtett középkori falképek lemásolásával megbízott. Az általa készített 9 db. másolatot alulírt napon tartott ülésünkben szemléltük meg és megállapítottuk, hogy azok a Gróhnál megszokott gonddal és lelkiismeretességgel történtek. Tisztelettel javasoljuk, hogy Gróh István részére a kifejtés munkájáért 400 koronát, a 9 db. másolat elkészítéséért pedig 800, összesen 1200 koronát engedélyezni és kiutalni méltóztassék.

Bp. 911 IX/30 r. ülésből,

Forster

Éber

Jegyzőkönyv a Műemlékek Országos Bizottságának 1911. évi szeptember 30.-án tartott r. üléséről.

(...)

9. A marosszentannai ref. templom fentartása.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa 1910. évi február 9.-én a helyreállítást igénylő templom megvizsgálását kérte. / 136/1910. /

A templomot Sztéhlo Ottó másodépítész vizsgálta meg, kinek jelentése szerint a templom kis méretű, egyhajós épület, románkori apsisal, míg hajója, mely deszkázott mennyezettel van fedve, - újabbkori. A templom diadalívét egykor nyilván bővítési szándékkal ki akarták bontani, utóbb azonban falhagytak ezzel és a repedezett épületrészt aláduzzolták. Különös figyelmet érdemelnek a templom szentélyében a mészréteg alól előtűnő freskók, melyek kifejtésével Gróh István tanár bizatott meg / 395/1910. /, kinek jelentése szerint a képek valóban becsesek, és fentartásra méltók. / 614/1911. / A marosszentannai egyházközség folyó évi szeptember 16.-án folyamodványt nyújtott be a templom tetőzetének megújítása és a falképek kifejtése következtében megrongált falak helyreállítása iránt, mely munkák költségét a szegény egyház fedezni képtelen. Péterfy Dénes főmérnök műszaki leírása és költségvetése szerint 4357 korona 05 fillér kívántatnék a helyreállításra. / 695/1911. / Időközben a vallás- és közoktatásügyi ministerium folyó évi aug. 26.-án 102350. szám alatt kelt engedélye alapján Gróh István a falképekről másolatokat készített. / 659, 713/1911. /

Sztéhlo Ottó másodépítész az elkerülhetetlen szükséglet és csakis a fentartás céljából teljesítendő munkák költségvetését / 2988 kor. 27 f.rel előirányozva a bizottság a templomban lévő falképek jelentőségére és az idegen ajku lakosság közt élő magyar egyházközség szegénységére való tekintettel ezen költség engedélyezését a jövő évi javadalom terhére és a Gróh által végzett kifejtési munkáért 400 korona, és 9 másolatért 800 korona, összesen 1200 korona engedélyezését hozza javaslatba.

MOB 1912/86

Vallásügyi ministerium Gróh István tanár részére a marosszentannai ref. templom szentélyében fenmaradt középkori falképek kifejtéséért és lemásolásáért 1200 kor. tiszteletdíjat engedélyez és utal ki.

Előleg visszafizetés 400 kor. bevétel

Elszámolásba

Leltár:

Gróh István 400 Kor. előlege a Herones nyugtája szerint visszatérített!
1912. II. 21.

Feljegyezve 1912. évi februári napló 263 c. alatt.

I.

A kiutalt 1200 korona felvevendő és Gróh István tanárnak kifizetendő.

Bp. 912 II.

II.

Tek. Gróh István

A vallás- és közoktatásügyi ministerium tekintetes Uraságod részére a marosszentannai ref. templomban levő középkori falképek kifejtéséért 400, azok másolatának elkészítéséért 800, összesen 1200 koronát tiszteletdíjként engedélyezvén, van szerencsém tekintetes Uraságodat értesíteni, hogy a {...} tekintetes Uraságod bélyeges nyomtatványa ellenében hivatalos helységünkben ki fog fizetni.

Kend.

Forster

A vallás és közoktatásügyi m. kir. minister 1912. február 9-én 140071-1911.sz. a. kelt és a IX. ker. állampénztárhoz intézett rendeletének másolata.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. minister 1912. február 9-én
140071-1911.sz. a. kelt és a IX. ker. állampénztárhoz intézett
rendeletének másolata.

A marosszentannai ref. templom szentélyében fenmaradt középkori falképek kifejtéséért és lemásolásáért Gróh István iparművészeti iskolai tanárnak Egyezerkettőszáz, :1200:/ korona tiszteletdíjat engedélyezvén, utasítom az állampénztárt, hogy ez összeget a Műemlékek Orsz. Bizottsága elnökének hivatalos nyugtájára elszámolás kötelezettsége mellett fizesse ki s tárcám fent megfellelt alnaplójában kiadásra számolja el.

A hiv. másolat hitelül:

KIFIZETETETT
M. KIR. ÁLLAMPÉNZTÁR
Budapest, 1912. év

1912. február 16.
Eberlein
1912. 6.

Budapest, 1912. év február hó 16.

(a VKM pecsétje)

Farkas Jenő ref. lelkész a marosszentannai ref. templomra segély engedélyezését sürgeti

I.

Nmélt vall- és közokt Min!

A marosszentannai ref. templom helyreállítása iránt múlt évi szept. 30.-án tartott ülésünkből 695/912. szám alatt kelt jelentésünkre hivatkozólal tisztelettel kérjük a magas ministeri határozat közlését, miután a helybeli ref. lelkész sürgeti a munkálatok megindítását, mit a templom állapota halaszthatatlanul megkíván.

Bp. 912 VII/2

II.

Nagytiszt Farkas Jenő

ref. lelkész úrnak

Udvarfalva

A marosszentannai ref. templom helyreállítása iránt folyó évi június 12.én 64. szám alatt kelt jelentés folytán a nagyméltóságú ministerium határozatának közlését megsürgettük és az eredményről lesz szerencsénk Nagytiszteletű Uraságost annak idején értesíteni, addig is azonban kérjük, hogy a templomot a beázás veszélyétől ideiglenes eszközökkel lehetőleg megóvni szíveskedjék.

Kmtf

Forster

Aláírás

Költségvetés

Másolat

a maros szent annai ref. templom javítási munkálataira vonat.

(...)

Budapesten 1911. Szeptember hó 28-án

Végösszeg 2986.27

Sztehlo Ottó

a műeml. orsz. bizottságának

másodépítésze.

Marosszentannai egyházközség
1910 ÉVI SZÁMADÁSA.

(...)

Megvizsgáltatott az egyházközség közgyűlése által és helybenhagyatott.

Kelt: Mszanna 1911 április hó 9n.

Felülvizsgáltatott az egyházmegye számvevője által és helybenhagyatott.

Kelt: Ny. Karácsozó 1911 ápr. hó 20n.

Ravasz János s.k.

esperes

Tóth László s.k.

számvevő

A másolat hitelül:

Udvarfalva 1911 szept. 30.

Farkas Imre s.k.

számadógondnok

Molnár István s.k.

Baló Márton s.k.

bizalmi férfiak.

(E mögött egy „Kiadások” c. dokumentum is található, mely az egyházközség 1910. évi kiadásait részletezi.)

Udvarfalva, Marosszentanna, Várhegy ref. egyházközségek lelkeszi hivatalától.
Sz.: 210:/1911.

(nehezen kivehető ceruzás bejegyzés Péterfy Dénes nevével)

A Műemlékek Országos Bizottsága
Méltóságos Elnökségének
Budapest.

Méltóságos Elnökség!

A Műemlékek Országos Bizottságának fölkérése folytán Gróh István műipariskolai tanár úr, egyik tanítványa által, a marosszentannai református templom fal-freskoit f. év nyarán, az azokat évszázadokon keresztül borító vakolat alól kifejtette. –

Ezen munkálat már természeténél fogva magával hozta annak szükségességét, hogy a templom belső vakolata itt is, - tul is megbontassék. – Ezt most restaurálni kellene. Ugy szintén a fal-képek ráházatának a kihúzása, - javítása is kívánatos volna. –

Szükséges volna ezeket a képeket széthúzható függönyökkel látni el. Részint a képek kimélése végett; részint, hogy ez irányban korlátolt híveink vallási öntudatát a képek ne bántsák. –

A mi pedig a legfontosabb: a templom fedele annyira rozoga állapotban van, hogy a templomból, a deszka mennyezeten át, a szabad ég több helyen látszik. – E tekintetben Gróh tanár urra hivatkozunk, mint hiteles tanura. – Különben Péterfy Dénes marosvásárhelyi kir. főmérnökkel is megvizsgáltattuk a dolgot, a ki a templom sürgős megfedését annyival inkább javasolja, mert a téli hó-lé beszivárgása folytán a falképek is veszélyeztetve lesznek. –

A marosszentannai öreg templomot tehát kívül-, belül restaurálni kellene. Egyházközségünknek erre semmi fedezete nincs: miután ez évben 10.000 kor. költséggel iskolát és tanítói lakást kellett építtetnie.

Mély alázattal kérjük azért a Műemlékek Országos Bizottságának méltóságos Elnökségét: ezen munkálatokat, - a mellékelt mérnöki költség előirányzat szerint, - méltóztasson még ez évben eszközölni, tekintettel templomunk siralmas állapotára. –

Udvarfalván 1911 Szept. 16.

A Méltóságos Elnökségnek

Alázatos szegény szolgái

Farkas Jenő

beszolgáló ref. pap

Molnár Albert

marosszentannai tanító

Farkas Imre

marosszentannai egyh. gondnok.

Udvarfalva, Marosszentanna, Várhegy ref. egyházközségek lelkészi hivatalától.
Sz.: 219:/1911.

Nagyméltóságú

Báró Forster Gyula úrnak

(. a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke .)

Budapest

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Egy közelebbi alkalommal, mikor szerencsés voltam személyesen tiszteletemet tenni a Nagyméltóságú Elnök Úrnál, - a marosszentannai templom -, restauráció ügyében, - Nagyméltóságod azt parancsolta, hogy küldjem föl a maros-szentannai egyházi számadásokat is, - tájékoztatás céljából. – E számadásokat, most mély tisztelettel küldöm. Kiviláglik belőlük, hogy az egyházközség a mult esztendő is tulkiadással zárta le.

Egyben tisztelettel melléklek egy „községi előjárósági bizonyivány”-t is, melyből meg az állapitható meg, hogy egyházközségünk, - szegénysége mellett is, - ez’ évben iskolát és tanítói-lakást építtetett 10.000 kor. költséggel, mely annyira kimerítette, hogy minden további munkálat keresztülvitelére képtelen. –

Ezen okmányok és – a Műemlékek Orsz. Bizottságához régebben beadott mérnöki-szakértői vélemény alapján, mély alázattal kérjük Méltóságodat, - mint a kitől tudjuk, ez-az egész dolog függ-, méltóztasson a régebben beterjesztett mérnöki költségvetésben feltüntetett restaurálási összeget hiány nélkül megszavaztatni. –

Hiszen eltekintve attól, hogy egy (: szép új templommal dicsekedő :) erős oláh fészek maroknyi magyarsága lesz föl-segélve ez összeg által, roskadozó temploma megújításában, másfelől ez a templom, mint mű emlék is megérdemli a rája való költséget. –

Ügyünket a Nagyméltóságú Elnök Úr lábaihoz letéve vagyunk

Udvarfalván 1911 októ, 3

Nagyméltóságodnak

alázatos szegény szolgálói

Farkas Jenő

beszolgáló ref. pap

Melléklet: 3 drab.

(: Maros-Torda v. m. :)

Udvarfalva, Marosszentanna, Várhegy ref. egyházközségek lelkészi hivatalától.
Sz.: 64:/1912.

A Műemlékek Országos Bizottságának,
Budapest

A marosszentannai magyar - református egyh.-község, - melynek templomában, a Műemlékek Orsz. Bizottságának kiküldötte, a múlt év nyarán, értékes falképeket talált, - templomának restaurálása érdekében, 1911 Szeptember hóban, segély kérvényt nyújtott be a bizottságba. –

A restaurálási munkálatok megkezdése égetően szükséges volna, mert a templom fedését a tél és tavasz zivatarai nagyon megrongálták s a templom belső falazata is még úgy van, - nagy részben vakolat nélkül...., - a mint a Bizottság kiküldötte a múlt nyáron hagyta. –

Az egyh. község a magáéból nem tud áldozni erre a célra, mert szegénysége dacára, a múlt évben iskolát, tanítói-lakást építtetett 10.700 kor költséggel, - ez évben pedig 2-ik tantermet kell építtetnie. – Holott az egyh. községnek sok adóssága van. –

Az általunk beküldött, mérnöki költségelőirányzatban feltüntetett segélynek a minél előbb való szives folyosítását annyival inkább kérjük, mert a templom jelenlegi állapotában – a sok zivatar, - eső miatt, - a falképek is veszélyeztetve vannak. –
mely után vagyok:

Udvarfalván 1912 június hó 12
(: per: Marosvásárhely :)

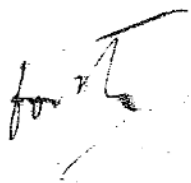
kiváló tisztelettel
Farkas Jenő
beszolgáló ref lelkész

MOB 1912/715

Farkas Jenő ref. lelkész a marosszentannai ref. templom helyreállítására vonatkozó pótköltségvetést bemutatja és a többlet munkák czimén 4000 kor. engedélyezését kéri.

Hiányzik a tényállás előterjesztése: a fedél és mennyezetre kívánattatott {...} 905 K. 48 f. Vállalkozó elvállalta 800 koronáért. Ezt Sztehlo úrnak redukálni és láttamoznia kellett volna. Szükséges lett volna előterjeszteni, hogy mint keletkezik összesen felül a 4000 koronára való emelkedése a költségnek

NB. Sztehlo úr ismét nem vizsgálta meg alaposan, különben tudnia kellett volna, hogy a fedélszék rossz

Forster

I.

Tekintetes Farkas Jenő

ref. lelkész úrnak

Udvarfalva

n. p. Marosvásárhely

A marosszentannai ref. templom helyreállítása ügyében folyó hó 10.-én 105. szám alatt kelt előterjesztésre hivatkozólag értesítjük tekintetes Uraságot, hogy a helyreállítási költség fejében engedélyezett 2988 korona 27 fillér államsegély a vállalkozó igazolt {...} kereseti kimutatásának és az egyház hivatalos nyugtájának bemutatása ellenében {...}.

Ámbár Péterfy főmérnök úr pót-költségvetéséből, melyet ./.. alatt visszaküldünk, meggyőződünk arról, hogy a fedélszék egyes gerendái és a mennyezet deszkái megajándék, őszinte sajnálattal kell kijelentenünk, hogy e munkák költségét el nem vállalhatjuk. Különben is az egyháznak kötelessége temploma használható jó karban tartásáról gondoskodni, és midőn a helyreállítás költségének aránytalanul nagyobb része költségünk javadalmából engedélyeztetett, {...} költségét – habár alázattal is – az egyház fedezi. A templomban lévő falfestmények helyreállítása, mi nem sürgős, csakis a bizottságunk által kiküldendő

szakember által eszközölhető – ennek bekövetkeztéig a képek érintetlenül hagyandók – és úgy, a falképek helyreállítására előirányzott 300 korona levonásával a költség csak 817 korona 81 fillérrel haladja meg az engedélyezett segélyt.

Bp. 912 IX/19

II.

Hermetnek

Van szerencsém a tekintetes igazgatóságot felkérni, hogy Farkas Jenő ref. lelkésznek (Udvarfalva, n. p. Marosvásárhely) a „Műemlékek” számla terhére, a marosszentannai templomra 2988 (kettőezerkilencszáznyolcvannyolcz) korona 27 fillért megküldeni szíveskedjék.

Kiváló tisztelettel

Kmf.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'E' followed by a flourish.

Éber

Udvarfalva,- Marosszentanna,- Várhegy ref. egyházközségek lelkeszi hivatalától.

105. sz. 1912.

A

Műemlékek Orsz. Bizottsága

Nagyméltóságu Elnökségének

Budapest

Nagyméltóságu Elnökség!

Hivatkozással f. évi aug hó 11-én kelt, 604/1912 sz. nagybecsű leiratára van szerencsénk mély tisztelettel bejelenteni, hogy a Nagyméltóságu Elnökség szives utasítása értelmében, a marosszentannai reform. templom restaurálásának pótköltségvetését Péterffy Dénes marosvásárhelyi kir. főmérnök által elkészítettük és a mellékelt jegyzőkönyvi kivonat tanúsága szerint a többletmunkát is vállalatba adtuk.

A marosszentannai templom körüli összes munkálatok f. évi szeptember hó 20-áig teljes befejezést nyernek. – A vállalkozóknak pénz kell. Egyházközségünk, mely a mult esztendőben 10000 Kor. költséggel iskolát és tanítói lakást építtetett, mely ezen munkálat által teljesen kimerült, annyira, hogy a templomrestaurálási összeget még csak részben sem tudja előlegezni. – Mély tisztelettel kérjük a Műemlékek Országos Bizottságának Nagyméltóságu Elnökségét: kegyeskedjen a mellékelt jegyzőkönyvi kivonatban kitüntetett 4000 Kor. templomrestaurálási költséget folyó évi szept. hó 20-ig okvetlen folyósítani, nehogy vállalkozók a munka befejeztével pert akasszanak egyházközségünk nyakába.

Mely után vagyunk

Marosszentannán 1912 szept. 10

kiváló tisztelettel

alázatos szolgái:

Farkas Jenő

Molnár

beszolg. ref. pap

tanító

Kivonat

a marosszentannai ref. l. egyházközség presbitériumának 1912 július hó 23-án tartott gyűlésében vezetett jegyzőkönyvből.

32., Lelkész úr előterjeszti, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága templomunk megfedésére és falainak restaurálására 2988 Kor. 27 fill. segílyt szavazott meg és a fedés illetve a javítás keresztül vitele után ez összeget az egyh.községnek meg fogja küldeni. – Ezután előadja, hogy a Műemlékek Orsz. Biz. II-od építésze, Sztehló Ottó úr által készített költségelőirányzatot több építésznek, kőműves és ácsmesternek bemutatta, de csak 40-50% ráfizetéssel voltak hajlandók elvállalni: (Barabás Domokos építész 50%, Hahn F. 40%, P...közti F. 30%, Veres F. 40%, Csibi F. 20%, Ilyés Ferenc 15%) míg Kormány Gyula építési vállalkozó alig 4% ráfizetéssel hajlandó a fedést és javítást elvállalni, - kivéve a Sztehló féle költségvetésből a „falképek javítása”-ra szánt 200 kor.-t, az összes munkát 2900 Kor. összegért elkészíti, eszerint a Műeml. Orsz. Biz. által kilátásba helyezett összegre még 111 Kor. 73 fill.-t kell ráfizetni, mely összegnek a Műeml. Orsz. Biz.-tól való megadását kérelmezni fogjuk. -

Presbiterium lelkész úr előterjesztését örömmel veszi tudomásul és az építési összeg kiegészítését mély tisztelettel kérni határozza. –

33. Lelkész úr ezekután előadja, hogy a falképek javítására vonatkozólag is érintkezésbe lépett több festőművésszel s végre is Demeter Robert marosvásárhelyi festőművész vállalta 300 kor.-ért, a Sztehló féle előirányzatban csak 200 kor. lévén e célra felvéve ezen összeg kiegészítését is kérni fogjuk.

Presbiterium ilyen értelemben határoz.

Farkas Jenő s.k.

elnök

Kormány Gyula s.k.

építési vállalkozó

Simon János s.k.

egyh. gondnok

Molnár Albert s.k.

tanító jegyző

Demeter Robert s.k.

festőművész

Hitelesítjük:

Marosszentanna 1912 július 24.

Farkas Imre s.k.

Mátyás István s.k.

Kmf.
 Farkas Jenő s. k.
 elnök
 Molnár Albert s. k.
 Tanító-jegyző
 Simon János s. k.
 egyh. gondnok.
 Horváthy Paula s. k.
 építési vállalkozó
 Demeter Robert
 festőművész
 Hitelekítjünk:
 Marosszentanna 1912 július 24.
 Farkas László s. k.
 Mátyás István s. k.

A kivonat hiteléről:

Marosszentanna 1912 szept. 9.
 Farkas Jenő
 lelkeszt. elnök
 Molnár Albert
 Tanító-jegyző
 „Istenért-Hazáért”
 Erőszakoskedés
 Marosszentanna egyh.
 tanácsa
 Marosszentanna
 (Maros-torony vm.)

A kivonat hiteléről:

Marosszentanna 1912 szept. 9.

Farkas Jenő

lelkész, elnök

Molnár Albert

tanító egyh. jegyző

Kivonat

a marosszentannai ref. egyh. község presbiteriumának 1912 szept. 8-án tartott gyűlésében vezetett jegyzőkönyvből.

35. Elnök úr előterjeszti, hogy a templom fedésének lebontása alkalmával, kitűnt, hogy a fedél keresztgerendái, – melyek az eredeti terv szerint megmaradtak volna, – teljesen korhadtak, úgy, hogy a nehéz cserép fedelet meg nem bírják, a gerendák helyett tehát teljesen új gerendák kellenek, ugyyszintén a mennyezet deszkázat helyett is új kell; minthogy e munkálat a vállalatban nem volt benne felírt, a Műemlékek Orsz. Bizottságának s kérte intézkedését. – A bizottság elnöksége 604 – 1912 sz. leírátában e munkálatokra vonatkozólag Péterffy Dénes kir. főmérnök által egy terv készítésére utasított és a munkálatok folytatását sürgette. – A bizottság a felhívása folytán a tervet elkészíttette 905 kor. 58 fill. végösszeggel, e pótmunkálatok teljesítését Kormány Gyula építési vállalkozó a Péterffy féle tervezet szerint 800 kor. azaz Nyolcszáz koronaért vállalta elkészíteni. – Elnöklő lelkész úr e bejelentése után indítványozta, hogy a presbiterium alázatos tisztelettel kérje a Műemlékek Orsz. Bizottságát, hogy ugy ezen többlet munkálatokért járó összeget, mint az eredeti vállalati összegeket: fedélszerkezet készítés és falak javítása = 2900 Kor. falképek javítása = 300 Kor. összesen 4000 Kor. azaz Négyezer koronát kiutalni kegyeskedjék. –

Presbiterium lelkész úr előterjesztését jóváhagyólag tudomásul veszi s indítványa értelmében a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnökségét tisztelettel kéri, hogy a 4000 kor. építési összeget, – tekintettel arra, hogy a munkálat már befejezéshez közel áll, – most már sürgősen kiutalni sziveskedjék. –

Kmf.

Farkas Jenő s.k.
elnök

Molnár Albert s.k.
tanító, jegyző

Simon János s.k.
gondnok

Kormány Gyula s.k.
építési vállalkozó

Hitelesítjük:

Marosszentanna 1912 szept. 9.

Farkas Imre s.k.

Mátyás Sándor s.k.

Kmf.

Farkas Jenő s. k.
lelkész, elnök

Molnár Albert s. k.
Tanító, jegyző

Simon János s. k.
gyóntató

Tomcsány Gyula s. k.
építési vállalkozó.

Hitehittjük:
Marosszentanna 1912 szept. 9.

Farkas László s. k.
Kátyai Sándor s. k.

A kivonat hitelesül:

Marosszentanna 1912 szept. 9.
Farkas Jenő s. k.
lelkész, elnök
Molnár Albert s. k.
Tanító, jegyző

Istenért-Hozzáért
Erdélyi egyh. kerület
Maros-Torva vm.
pecsétje

Művelőd. Orsz. Bizottsága
715/112

A kivonat hitelesül:

Marosszentanna 1912 szept. 9.

Farkas Jenő

Molnár Albert

lelkész, elnök

tanító egyh. jegyző

MOB 1912/734

Farkas Jenő ref. lelkész a marosszentannai ref. templom helyreállítási munkálatainak befejeztét bejelenti, annak átvétele iránti intézkedést s a költségek utalványozását kéri.

A benti ügyben a 715/912 sz. a. már történt intézkedés, az ügydarab ad acta

912. IX/24

MOB 1912/819

Farkas Jenő ref. lelkész a marosszentannai ref. templom falképeinek javítása után 300 K. valamint a templom helyreállításnál előállott többlet munka költségei engedélyezését kéri.

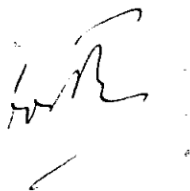
Elintéztetett 855/912 szám alatt

1912 nov. 22. r. üléséből

A handwritten signature in dark ink, consisting of a long, sweeping curve that starts from the bottom left and ends with a small loop at the top right.

Éber

Vall. közokt. miniszter. a marosszentannai ev. ref. templom helyreállítása alkalmával felmerült több költség megtérítése iránt hozzá terjesztett beadványt javaslattétel végett megküldi.

Forster

Nmélt. vall. és közokt. Min.!

A marosszentannai ref. templom helyreállítása ügyében folyó évi október 16.-án 140264. szám alatt kelt leiratra hivatkozólag van szerencsénk a közölt iratokat ./.. alatt visszaterjesztve a következőket előadni.

A templom helyreállítására a Sztehlo másodépítész által bemutatott költségvetés alapján hozott javaslatban 2988 korona 27 fillér engedélyezéséről, és az összeget, miután az a 140478/1912 sz. rendelettel kiutaltatott, az egyház rendelkezésére bocsájtottuk. A Péterffy Dénes főmérnök által készített pótköltségvetés szerint azonban az eredeti költségvetésen fölül még 905 korona, 68 fillér költséget igénylő munkák elkerülhetetlenül szükségesek voltak, mert a fedélszerkezet lebontása alkalmából kiderült, hogy az össze kötőgerendák, valamint a kötőgerenda annyira korhadtak, hogy azok újakkal pótlandók és a mennyezet deszkái is túlnyomó részben használhatatlanok voltak.

Az egyház által bemutatott és általunk a már kiutalt segély csatolt kereseti kimutatás szerint az építkezési munkák összes költsége 3700 koronára emelkedett, amihez még a szentélyben lévő régi falképek ornamentális kereteinek kiegészítéséért fizetett 300 korona járul.

Az engedélyezett segélylyel szemben tehát 1011 korona 73 fillér hiány merült fel, miért is, tekintve a Magyar Ministerium leiratában méltányolt okokat és a {...} már az ügy előző tárgyalása alkalmából a templom feltárására szükséges teljes költséggel óhajtotta a szegény egyházat segíteni, annál inkább tisztelettel javasoljuk 1000 koronát engedélyezni méltóztassék a felmerült hiány fedezésére a pozsonyi Szent Ferenc – rendi templom Szent

János kápolnájának helyreállításánál mutatkozott maradvány, melyre nézve egyidejűleg 898. szám alatt mutatjuk be jelentésünket.

Bp. 912 XI 22 r. ülésből

Éber

A marosszentannai ev. ref. egyházközség beadványát, melyben templomának helyreállítása alkalmából végzett többlet munka megtérítését kéri, sürgős hivatalos tárgyalás végett azzal küldöm meg a t. Bizottságnak, hogy javaslatát az idegen ajkú lakosság lakta vidéken különösképen jelentős hivatást teljesítő magyar egyházközségnek a t. Bizottság múlt évi szeptember hó 30-án tartott üléséből 695. sz. a. kelt felterjesztésében is közölt szegénységére és arra való tekintettel tegye meg, hogy a szóban forgó többlet munkák a t. Bizottság utasítására abban a jogosult feltevésben foganasíttattak, hogy a költségek megtérítése iránt gondoskodás történik.

Budapest, 1912. október 16.

A miniszter rendeletéből:

K. Lippich Elek⁴

min. tanácsos.

A

Műemlékek Orsz. Bizottságának

Budapest

⁴ Koronghi Lippich Elek: 1862-1924, tisztviselő, költő, művészeti író, gyűjtő.

Műszaki leírás és vélemény

A Marosszentanna község fenn álló ref. templom, melynek oldal falain levő freskók a f. év nyarán kifejtettek, olyan állapotban van hogy a javítási munkák további halogatása és elhanyagolása esetén, az épület tartóssága és a freskók fenn maradása is veszélyeztetve volna.

Legfontosabb hiány a fedél romossága; a zsindely fedél ugyanis már annyira elhasználódott, hogy az eső becsorog, és a fedél egyes gerendái is korhadnak.

Ezen kívül a bejárat felőli fal, valamint a diadalív is meg vannak repedve. A templom belső és külső vakolata és meszelése is már oly hiányos és kopott, hogy a fal megvédése érdekében szükséges a vakolat javítás és újbóli meszelés.

A szükséges javítási munkákról a csatolt költségvetés készítettett, melybe az összes szükséges javítási munkák felvételtek.

Szükséges tehát elsősorban a fedél teljes újból készítése, mely a régi zsindely fedés helyett alkalmasabb cserép fedést a jelenlegi fedél szerkezet nem bírná meg, s ezen körül a kötő gerendák is 1.50 m. távolságban vannak egymástól, ami meg nem engedhető.

Hasonló képpen el nem halasztható, a falak összekötése, valamint a vakolat javítás és meszelés.

Nem mulasztható el az általános javítás alkalmával az ajtók és ablakok kijavítása és festése sem, mert már csak is elkopott állapotban vannak, ezért ez a munka is felvételtek a költségvetésbe.

Mindezen munkák költsége a csatolt költségvetés szerint 4357 Kor 65 fillért teszen ki, mely összeg fedezésére azonban az egyház, szegénysége miatt nem képes, úgy a templom és freskók, mint műemlékek megvédése, - {...} - az országos műemlékek bizottságának hatáskörébe tartozna, s a költségekről e bizottságnak kellene gondoskodnia.

Marosvásárhely 1911. IX. 17.

Péterffy Dénes

L. 2305/1911
köz.

Elöljárósági bizonyítvány

Alulírott község előljárósága hivatalosan bizonyítja, hogy a marosszentannai egyházközségnek oly kevés vagyona van, hogy az abból befolyó jövedelemből évi rendes kiadásait is alig képes fedezni, s e csekély vagyonát is 1440 kor. adósság terheli. Igazolja egyszersmind fenti előljáróság, hogy nevezett egyházközség a folyó 1911 évben 10.000 Kor. költséggel iskolát és tanítói lakást épített s ez építés annyira kimerítette pénztárát, hogy a templom javításra váró rozoga fedelét helyrehozatni képtelen. Tekintettel arra, hogy a marosszentannai ref. templom igen becses műemlék és fedele további romlásával együtt pusztulnának az 5-600 éves freskóképek is, a templom fedelének rendbehozatalára kért segély megadását alulírt előljáróság a maga részéről is a legmelegebben ajánlja. –

A község előljáróságától.

Marosszentanna 1911 szept. 30.

Marosszentanna 1911 Szept. 30.
Közjegyző
K. bíró 1573

közjegyző

K. bíró

Jegyzőkönyv

a Műemlékek Országos Bizottsága 1912. évi november hó 22-én tartott
rendes üléséről.

(...)

8. A marosszentannai ref. templom helyreállítása.

A templom fentartása céljából elkerülhetetlenül szükséges munkák költsége fejében a bizottság múlt évi szeptember 30-án tartott üléséből javaslatba hozta, hogy a szegény egyházközség részére a Sztehlo Ottó másodépítész által előirányzott 2988 kor. 27 fill. állami segélyképen engedélyeztessék / 695/1911. sz. / A segély kiutaltatott / 460/1912. sz. / és a munkák elvégzése után az egyház rendelkezésére bocsájtatott 715/1912. sz. /. A lelkész azonban bemutatta Péterfy Dénes kir. főmérnök 905 kor. 58 fill. pótköltségvetését az eredeti előirányzaton fölül szükséges munkákról, melyek elkerülhetetlenül szükségesek voltak, mert a fedélszerkezet lebontása alkalmából kiderült, hogy az összes kötőgerendák, valamint a hosszú gerenda annyira korhadtak, hogy azok ujjakkal pótlandók és a mennyezet deszkái is túlnyomó részben használhatatlanok. Az egyház által bemutatott kereseti kimutatás szerint a munkák összes költsége 3700 koronára emelkedett, amihez még a szentélyben lévő régi falképek szintén festett kereteinek kiegészítéséért fizetett 300 korona járul / 771/819/1912. sz. /. A kiutalt segéllyel szemben tehát 1011. kor. 73 fill. hiány merült fel, melynek engedélyezése iránt benyújtott kérvényt a vall. és közokt. minisztérium folyó évi okt. 16-n 140284. szám alatt küldte meg a bizottságnak / 855/1912. sz. /. – Tekintve az egyház szegénységét és azt a körülményt, hogy az eredeti költségelőirányzatból a bemutatott pótköltségvetésben részletezett munkák kimaradtak, a bizottság az előterjesztett kérést és 1000 korona kiutalását teljesítendőnek tartja, javaslatba hozza annál inkább, mert a pozsonyi Szent János – kápolna helyreállításánál az előirányzott költségekből jelentékeny összeg maradt fenn.

(...)

A MOB-iratok időrendben⁵

1894. dec. 11. (MOB 1895/58)	-	Nemes Ödön levele Szalay Imréhez egy, a milleniumi kiállításra tervezett falkép-másolatokból álló gyűjtemény bemutatásához szükséges anyagi támogatás ügyében. (Szalay Imre válaszelevelében a feltárandó falképek listáját kéri.)
1895. ápr. 8. (MOB 1895/58)	-	Nemes Ödön megismétli kérését Szalay Imre felé, mellékelve a marosszentannai templom Utolsó ítélet – freskójáról készült másolatát.
ápr. 10. (MOB 1895/58)	-	A MOB-nak a másolattal együtt átküldik a leveleket, hogy a segítyezés iránt saját hatáskörben intézkedjen, az eredményről tájékoztassa az igazgatóságot.
ápr. 23. (MOB 1895/58)	-	A MOB az ügy tárgyalása után arra jut, hogy nem elégedett sem a másolat minőségével, sem a rajztanár feltételeivel, így visszautasítja Nemes Ödön ajánlatát.
1909. dec. 29. (MOB 1910/8)	-	Farkas Jenő lelkész levele Berczik Árpádhoz, az Országos Magyar Szövetség elnökéhez, melyben kéri, továbbítsa levelét a MOB-hoz: a várhegyi templomot a Bizottság vizsgálta meg, és ha érdemesnek tarja, saját költségén hozassa helyre.
1910. jan 1. (MOB 1910/8)	-	Berczik Árpád megküldi a MOB-nak Farkas Jenő kérvényét.
jan. 17. (MOB 1910/8)	-	Sztehlo Ottó előjegyzí magának az utazást.
(MOB 1910/75)		Farkas Jenő levelében arra kéri Forster Gyulát, hogy „Sztehlo építész úrral, - várhegyi kiszállása alkalmával, méltóztasson megvizsgáltatni a marosszentannai ref. templomot is”.
jan. 28. (MOB 1910/75)	-	A MOB felkéri Stehlo Ottót a marosszentannai templom megvizsgálására is a várhegyi kiszállás alkalmával.

⁵ A táblázatban szereplő fekete betűsín a Forster Központból kapott anyagban is szereplő információkat, a vörös betűsín a kutatás során előkerült újabb információkat jelöli.

jan. 29. (MOB 1910/75)	-	Sztehlo Ottó láttamozza a felkérést.
febr. 9. (MOB 1910/136)	-	Az erdélyi református egyházkerület igazgatótanácsának levele Forster Gyulához, melyben kéri, hogy a várhegyi kiszállás alkalmával a marosszentannai templomot is vizsgálják meg.
ápr. 28.	-	Sztehlo Ottó a helyszínen megvizsgálja a templomot.
máj. 17. (MOB 1910/395)	-	A helyszínre kiküldött Stehlo Ottó jelentése a templom állapotáról (mellékelve 5 db fényképet és 2 db felvételi rajzot), illetve az egyházközség által remélt felújítási munkákról.
aug. 2. (MOB 1910/395)	-	A MOB levele Farkas Jenőnek: a felújítás esetleges anyagi hozzájárulásához ki kell fejteni a képeket. Erre a feladatra Gróh Istvánt, az Országos Iparművészeti Iskola tanárát kéri fel. A MOB levele Berczik Árpádhoz, melyben kifejtik, hogy a templom a nagymértékű átalakítások miatt nem jogosult a műemléki támogatásra. Az egyházközséget tanácsokkal ellátták; illetve tornyának megtartására szólították fel: az így megspórolt pénzt költség a tatarozásra.
1911. aug. (MOB 1911/614)	-	Gróh István jelenti, hogy kibontotta a falképeket, költségei fedezésére 400 Koronát kér.
aug. 18. (MOB 1911/614)	-	A MOB beszámol a minisztériumnak a kibontott falképek értékességéről, és engedélyt kér azok Gróh Istvánnal történő lemásoltatására.
szept. 7. (MOB 1911/659)	-	Megérkezik a VKM engedélye; a falképek lemásolásával ekkorra Gróh már kész van.
szept. 16. (MOB 1912/421)	-	Farkas Jenő levele a MOB-hoz, melyben kéri a – Gróh István egy tanítványa által – frissen feltárt falképek rámaztatását, a hívők miatt és védelem céljából azok függönnyel való eltakarását, illetve a templom tetőszerkezetnek kijavításával járó anyagi költségek átvállalását.

szept. 17. (MOB 1912/855)	-	Péterffy Dénes marosvásárhelyi kir. főmérnök műszaki véleményt nyújt be a templom helyreállításához szükséges munkákról.
szept. 28. (MOB 1912/421)	-	Sztehlo Ottó új költségvetési tervezetet készít a templom felújításához.
szept. 29. (MOB 1911/713)	-	Gróh István 9 lapon beterjeszti a másolatokat.
szept. 30. (MOB 1911/713)	-	A MOB méltatja Gróh István másolatait, munkájáért 1200 Korona kiutalását kéri.
szept. 30. (MOB 1912/855)	-	Előjárósági bizonyítvány tanúsítja az egyházközség anyagi képtelenségét az önerőből történő helyreállításra.
szept. 30. (MOB 1911/774)	-	Jegyzőkönyv a MOB szept. 30-ai üléséről, melyben az 1910. febr. 9-e ta történt eseményeket foglalja össze.
okt. 3. (MOB 1912/421)	-	Farkas Jenő levele Forster Gyulához, melyben egy korábbi, személyes megbeszélésükre hivatkozva megküldi az egyházi számadások másolatát és a mérnöki felmérést.
okt. 4 (MOB 1911/695)	-	A Gróh István által készített másolatok alapján a MOB értesíti a VKM-et, hogy a falképek megóvása érdekében helyreállításra van szükség, ezt a jövő évi javadalom terhére engedélyezni méltóztassék. A Péterffy Dénes által készített helyreállítási költségvetést Stehlo Ottóval áldogoztatták. A MOB értesíti Farkas Jenőt, hogy a VKM-nél kérvényezték a szükséges összeget, de az ebben az évben már nem lesz meg, ezért kéri, tegyen meg minden tőle telhetőt, hogy „legalább a szentély tetőfedése ideiglenesen kijavíttassák, nehogy a beszívargó nedvesség kárt okozzon jelesen a falképeket is megrongálja”.
1912. febr. (MOB 1912/86)	-	A VKM Gróh István részére engedélyezi és kiutalja az 1200 Korona tiszteletdíjat, melyről az érintettet is tájékoztatja.
jún. 12. (MOB 1912/421)	-	Farkas Jenő levelében megismétli a templom restaurálására vonatkozó kérését a MOB felé. A tető beázik, a falképek ki vannak bontva.
		A MOB határozatának közlését kéri a VKM-től, erről

júl. 2. (MOB 1912/421; MOB 1912/460 /kiselejtezve/)	-	Farkas Jenőt is értesíti; a levelek azonban elküldetlenek maradnak, mivel idő közben beérkezik a VKM határozata: a templom helyreállítására 2988 Korona 27 fillért kiutal. <i>/Iktató és tárgymutató 1912./</i>
aug. 5. (MOB 1913/584) /kiselejtezve/	-	Farkas Jenő a „templom helyreállításakor előállott több költség engedélyezését kéri”. <i>/Iktató és tárgymutató 1912./</i>
aug. 6. (MOB 1912/604) /kiselejtezve/	-	Farkas Jenő a „templom helyreállításakor felmerült több költség engedélyezését kéri”. <i>/Iktató és tárgymutató 1912./</i>
szept. 8. (MOB 1912/715)	-	A marosszentannai egyházközség ismét ülésezik, ahol eldöntik, hogy az újabb többletköltségek (a fedél lebontásakor kiderül, hogy gerendái korhadtsága miatt annak teljes cseréje szükséges) kifizetését is kérelmezni fogják a MOB-tól.
szept. 10. (MOB 1912/715)	-	Az egyházközség a két ülés jegyzőkönyvének kivonatát megküldi a MOB-hoz. Bemutatja a Péterffy Dénes által elkészített pótköltségvetést, és kéri a költséges lekésőbb szeptember 20-ai kifizetését – a munkálatok ugyanis ekkorra várhatóan befejezőknek.
szept. 19. (MOB 1912/715)	-	A MOB tájékoztatja Farkas Jenőt, hogy az ígért összeget (2988 korona 27 fillér) csak a számlák ellenében tudja folyósítani. A rossz fedélszék és mennyezet javításának költségeit a MOB nem vállalja, ez az egyházközség feladata. A falképek restaurálása csak a MOB szakembere által lehetséges, de ez az ügy jelenleg nem sürgős.
szept. 24. (MOB 1912/734)	-	Farkas Jenő jelenti a munkák befejeztét, és kéri a MOB-tól a költségek kifizetését.
szept. 30. (MOB 1912/771) /kiselejtezve/	-	Farkas Jenő a „templom helyreállítási költségeire folyósított összegről elszámol s becsatolja a vállalkozó kereseti kimutatását. / Iktató és tárgymutató 1912./
okt. 16. (MOB 1912/855)	-	Koronghi Lippich Elek miniszteri tanácsos az egyházközség beadványát „sürgős hivatalos tárgyalás végett” megküldi a MOB-hoz.

nov. 22. (MOB 1912/855; MOB 1912/974)	-	A MOB ülésén tárgyalja az ügyet, és javasolja a VKM-nek 1000 Korona engedélyezését „a felmerült hiány fedezésére”.
1913. júl. 27. (MOB 1913/538) <i>/kiselejtezve/</i>	-	A VKM a „templom helyreállításánál felmerült pótmunkákra 1000 k-t kiutalványoz”. <i>/Műemlékek-Országos-Bizottsága Iktatókönyv és tárgymutatója 1913/</i>

Képjegyzék

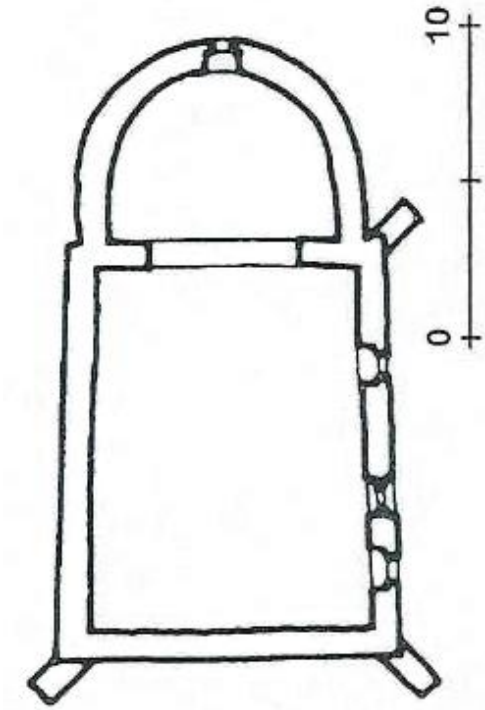
1. kép: A templom nyugati homlokzata – a szerző felvétele
2. kép: A templom alaprajza – In: Entz Géza: *Erdély építészete a 11-13. században*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum - Egyesület, 1994, 125.
3. kép: A templom belső tere a karzatról – a szerző felvétele
4. kép: Apostolok a szentélyben – a szerző felvétele
5. kép: A Nagy szent család-kép a szentélyben – a szerző felvétele
6. kép: MOB-felirat a Nagy szent család-kép alatt – a szerző felvétele
7. kép: Apostol a szentélyben – a szerző felvétele
8. kép: Zenélő angyal a Nagy szent család-képről – a szerző felvétele
9. kép: Apostolok a szentélyben – a szerző felvétele
10. kép: Péter apostol a szentélyben – a szerző felvétele
11. kép: A szentély északi fala – a szerző felvétele
12. kép: A szentély boltozata – a szerző felvétele
13. kép: Toulouse-i Szent Lajos alakja a diadalív déli pillérének keleti oldalán – a szerző f.
14. a-b kép: A diadalív a szentély felől – a szerző felvétele
15. kép: A diadalív falfestményei a szentély felől – Kiss Lóránd
16. kép: Az első balga szűz alakja a diadalív szentély felőli oldaláról – a szerző felvétele
17. kép: Mellkép-töredék a szentély boltozatának északi szakaszáról – a szerző felvétele
18. kép: Próféták a diadalív belső oldalának északi szakaszáról – a szerző felvétele
19. kép: Próféták a diadalív belső oldalának déli szakaszáról – a szerző felvétele
20. kép: A diadalív templomhajó felőli oldala – a szerző felvétele
21. kép: A diadalív templomhajó felőli, déli szakasza és a déli fal keleti szakasza – a sz. f.
22. kép: A templomhajó északi falának keleti szakasza – a szerző felvétele
23. kép: A templomhajó déli falának bejárat fölötti szakasza – a szerző felvétele
24. kép: Ülő apostolok alakja a nyugati fal Utolsó ítélet-jelenetéről – a szerző felvétele
25. kép: A Leviatán alakja a nyugati fal Utolsó ítélet-jelenetéről – a szerző felvétele
26. kép: Falkép-töredék az északi fal nyugati szakaszáról – a szerző felvétele
27. kép: A templom déli falának külső oldala három koronás alakkal – a szerző felvétele
28. kép: Részlet a három koronás alakról – a szerző felvétele
29. kép: Pethely Gyula rajzai a szentély falképeiről. – In: Vasárnapi Ujság 1911-es száma (34. évf. LVIII. sz.)

30. a-e kép: Sztéhlo Ottó jegyzetfüzete 1911-ből – Forster Központ Tudományos Irattár (lelt. sz. K 105)
31. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es helyreállítási terve: alaprajz, keresztmetszet – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3327)
32. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es felmérési terve: alaprajz, keresztmetszet; harang rajzvázlat – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3328)
33. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es felmérési terve: hosszmetset – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3329)
34. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es helyreállítási terve: hosszmetset – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF 3330)
35. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es helyreállítási terve: a torony nyugatról – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3332)
36. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es helyreállítási terve: a nyugati homlokzat; a torony északi homlokzata/keresztmetsete – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3331; OMF K 3333)
37. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es helyreállítási terve: a torony nyugati homlokzata – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3334)
38. kép: Sztéhlo Ottó 1910-es helyreállítási terve: a nyugati homlokzat – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. OMF K 3335)
39. kép: Fotográfia a templomról: a régi torony – Forster Központ Fotótár (lelt. sz. 28.570, neg. sz. 85.457 (MOB 1161; Sztéhlo 1910/395; repr. neg. sz. 163193)
40. kép: Fotográfia: a templom délkeleti részlete – Forster Központ Fotótár (lelt. sz. 30.708; neg. sz. 85.458; MOB 1162; Sztéhlo 1910/395)
41. a-c kép: Gróh István tusrajza: a templom alaprajza – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 164/1912; MOB 256; OMF 342)
42. kép: Gróh István akvarell-másolata: Nagy szent család – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 170/1912; MOB 257; OMF 343)
43. kép: Gróh István akvarell-másolata: Utolsó ítélet: Lélekmérő Szent Mihály, angyal és a kárhozott lelkek – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 171/1912; MOB 258; OMF 344)
44. kép: Gróh István akvarell-másolata: Utolsó ítélet: mandorlás Krisztus, szűrcsuhás alak két angyallal, hat apostol – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 172/1901; MOB 259; OMF 345)
45. kép: Gróh István akvarell-másolata: Balga szűz – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 173/1912; MOB 260; OMF 346)

46. kép: Gróh István akvarell-másolata: Balga szűz – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 175/1912; MOB 262; OMF 348)
47. kép: Gróh István akvarell-másolata: Próféta (a karton egyik fele) – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 174/1912; MOB 261; OMF 347)
48. kép: Gróh István akvarell-másolata: Próféta (a karton másik fele) – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 174/1912; MOB 261; OMF 347)
49. a-b kép: Gróh István akvarell-másolatai: Szent Pál; egy ismeretlen apostol – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 176/1912; MOB 263; OMF 349)
50. a-b kép: Gróh István akvarell-másolata: Toulouse-i Szent Lajos; Szent Péter és egy ismeretlen apostol töredéke – Forster Központ Tervtár (lelt. sz. 177/1912; MOB 264; OMF 350)
51. kép: Falkutatás az 1999-2005 közötti restaurálás előtt: a Nagy szent család-kép a MOB által kiegészített kerettel – Kiss Lóránd
52. kép: Falkutatás az 1999-2005 között lezajlott restaurálás során: a szentély keleti fala a bekeretezett Szent Péter-képpel – Kiss Lóránd
53. kép: Az 1910/8-as MOB-irat – Forster Központ Tudományos Irattár (lelt. sz. MOB 1910/8)

1.

2.

3.

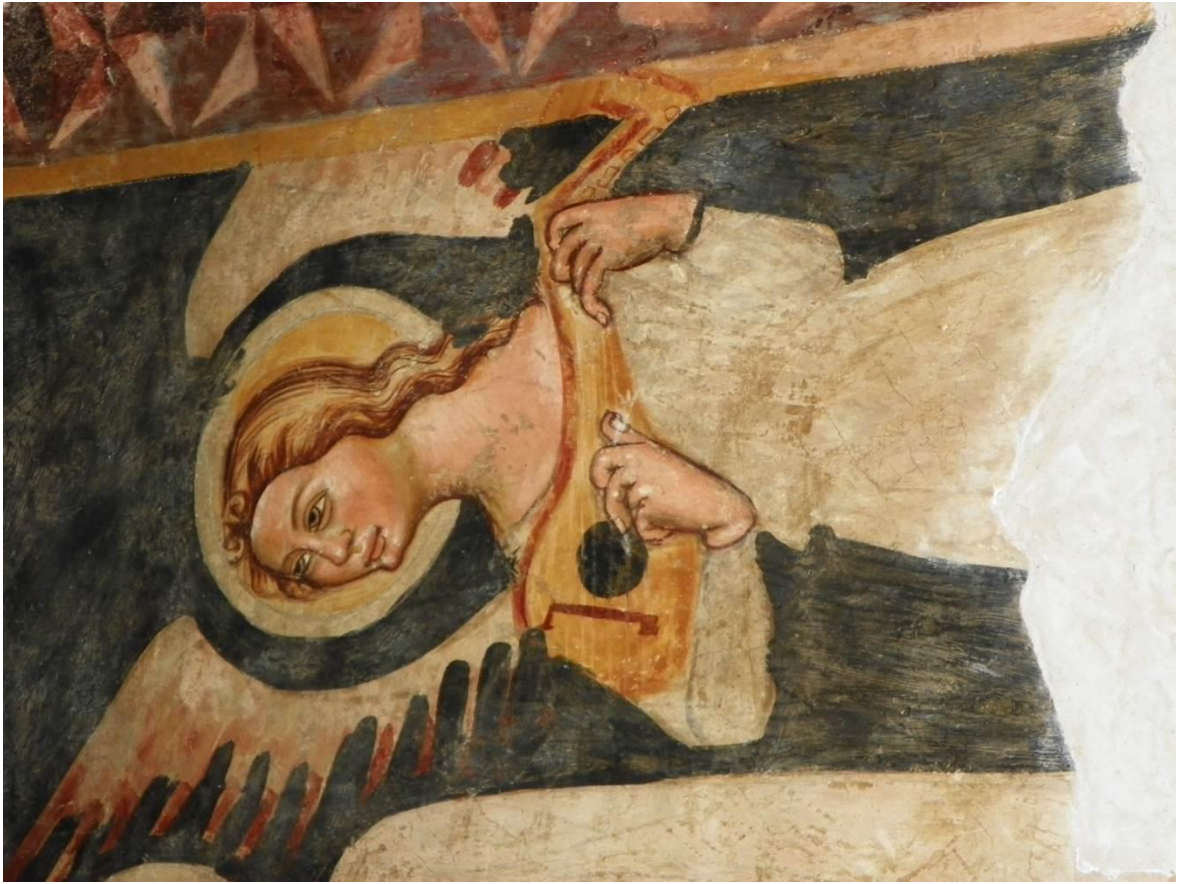
4.

5.

6.

9.

10.

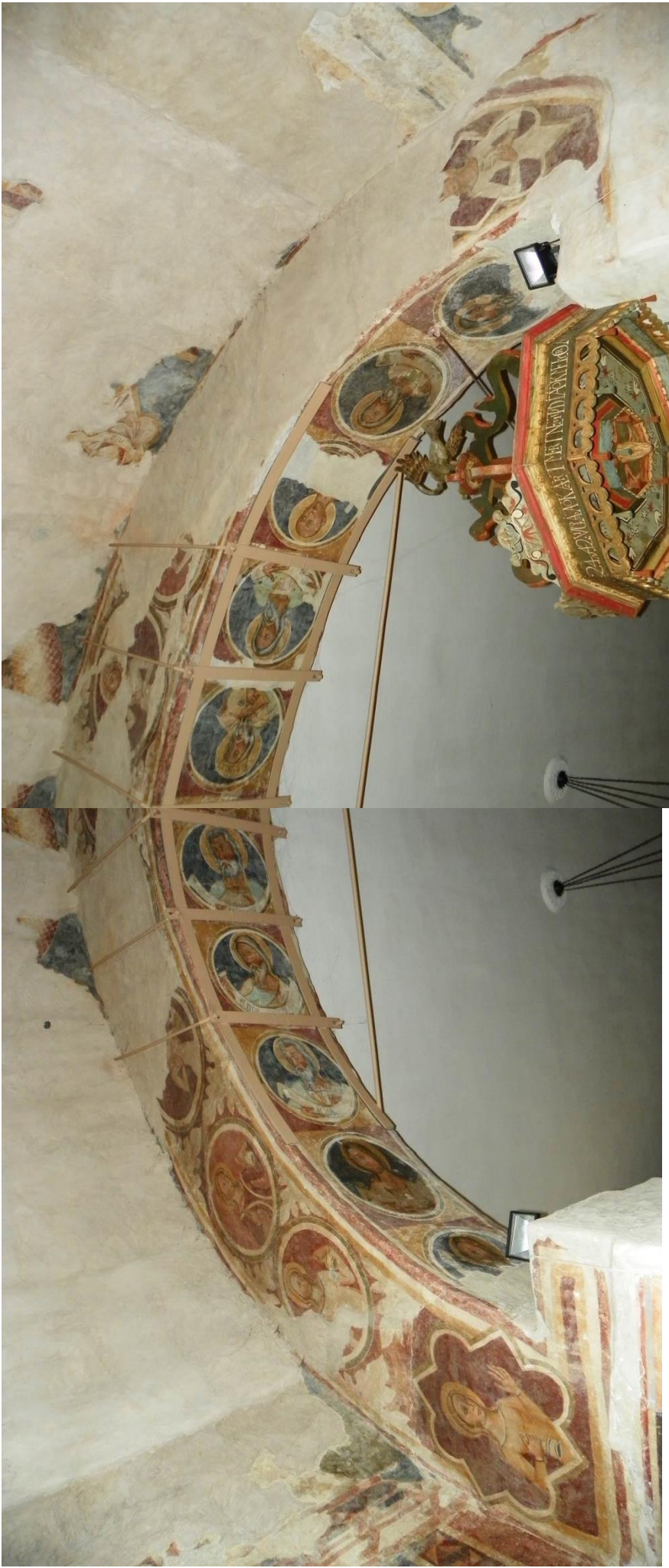
11.

12.

13.

14. a

b

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

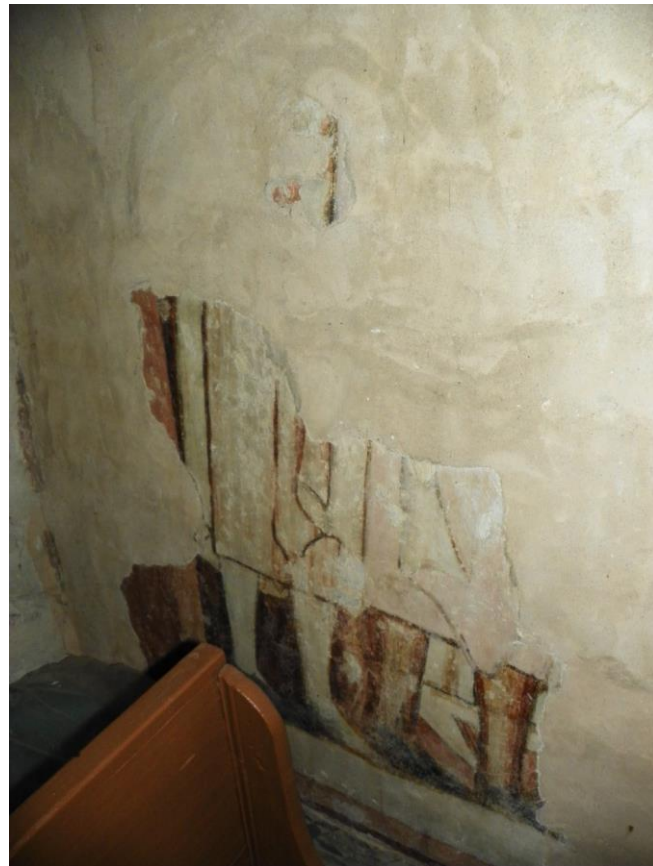
23.

24.

25.

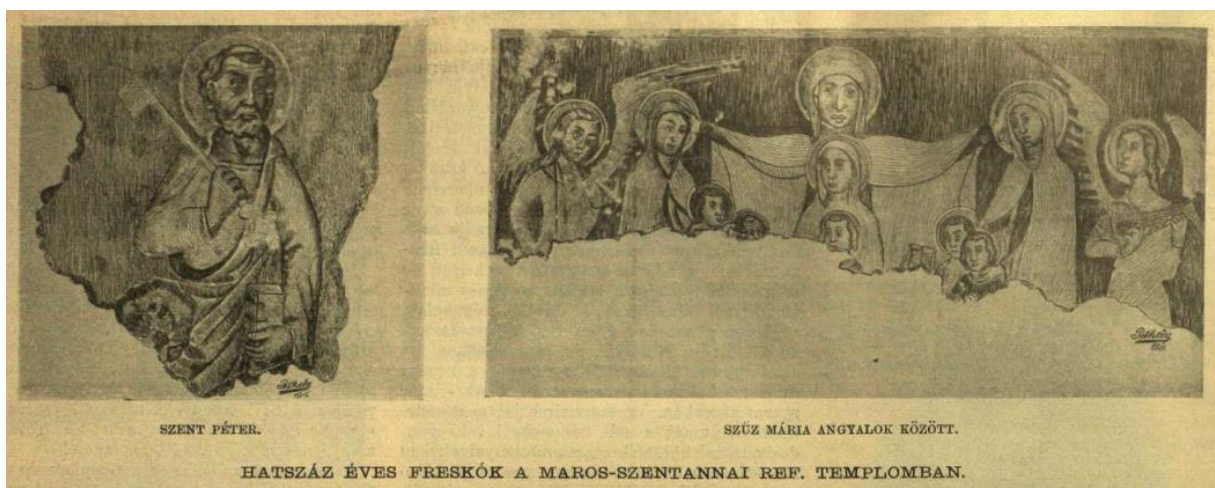
26.

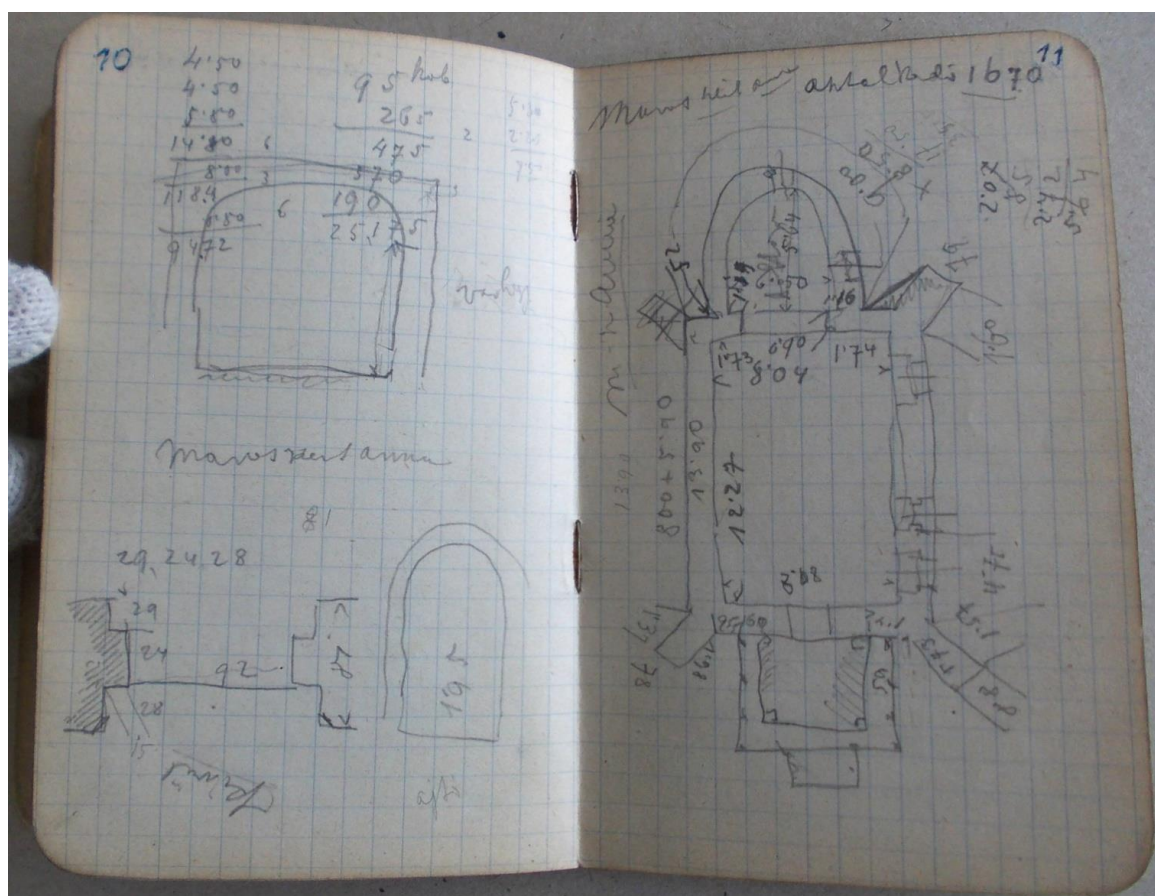
27.

28.

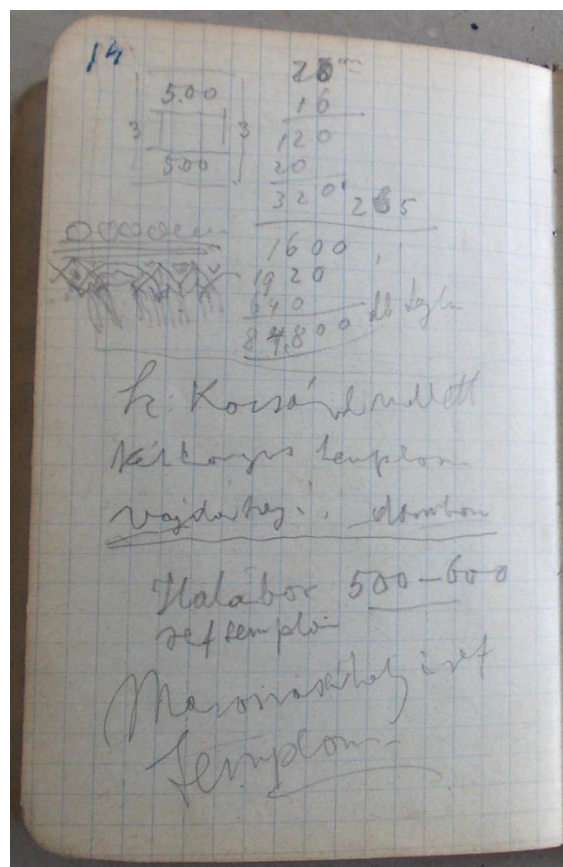
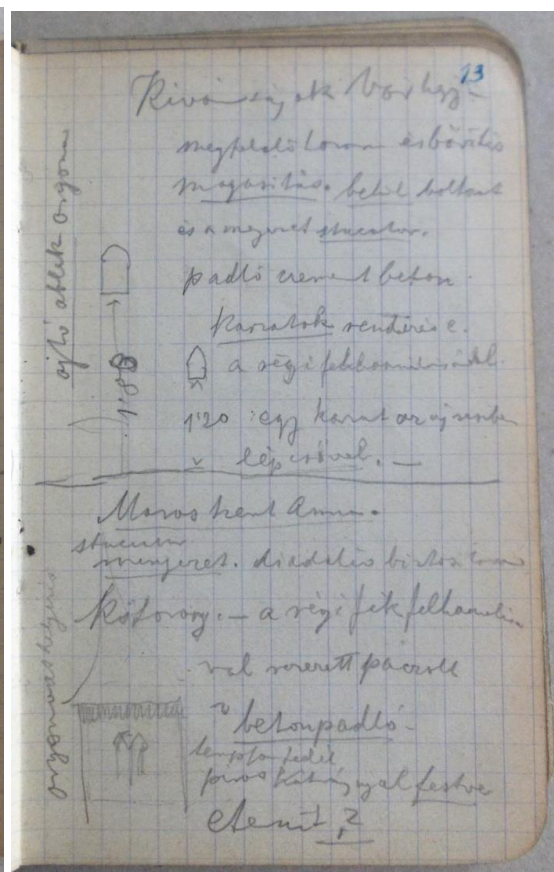
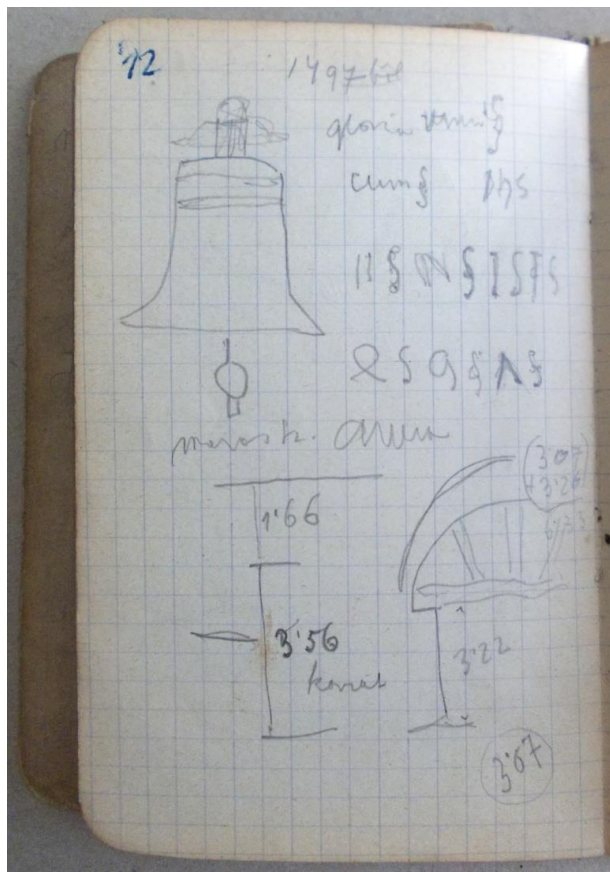

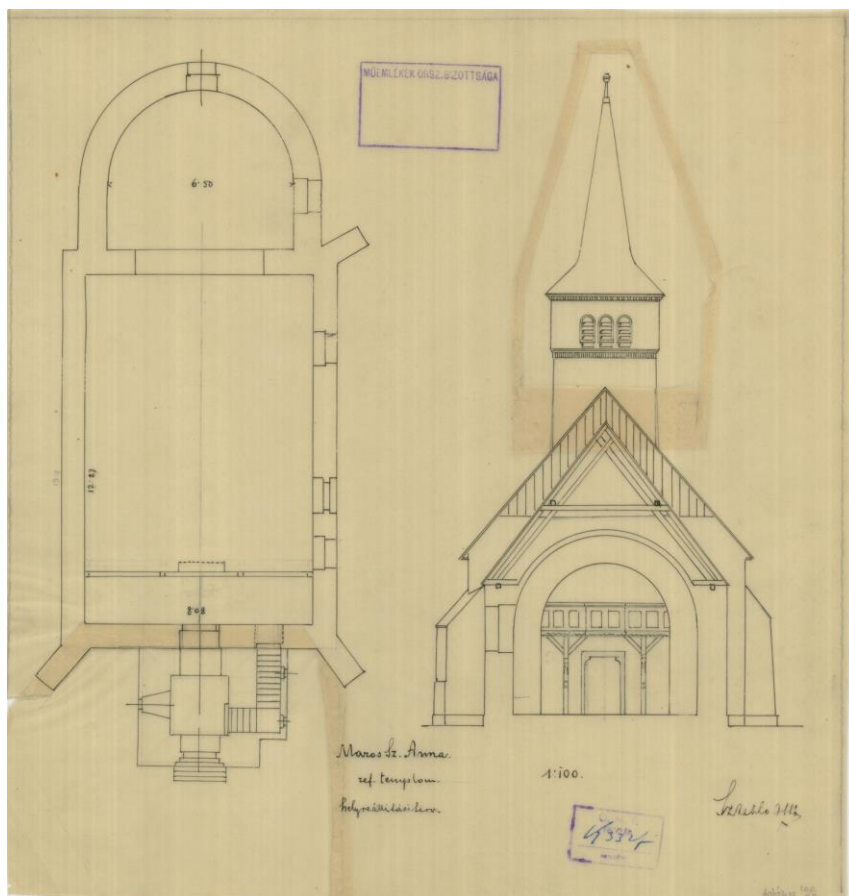
29.

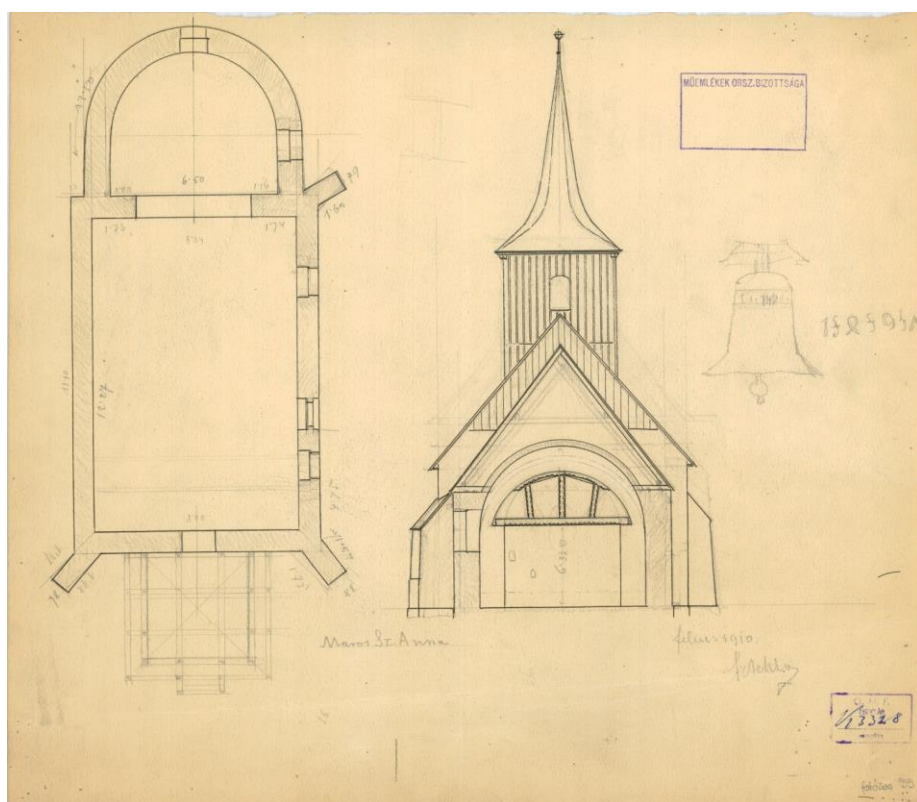
30. a

b

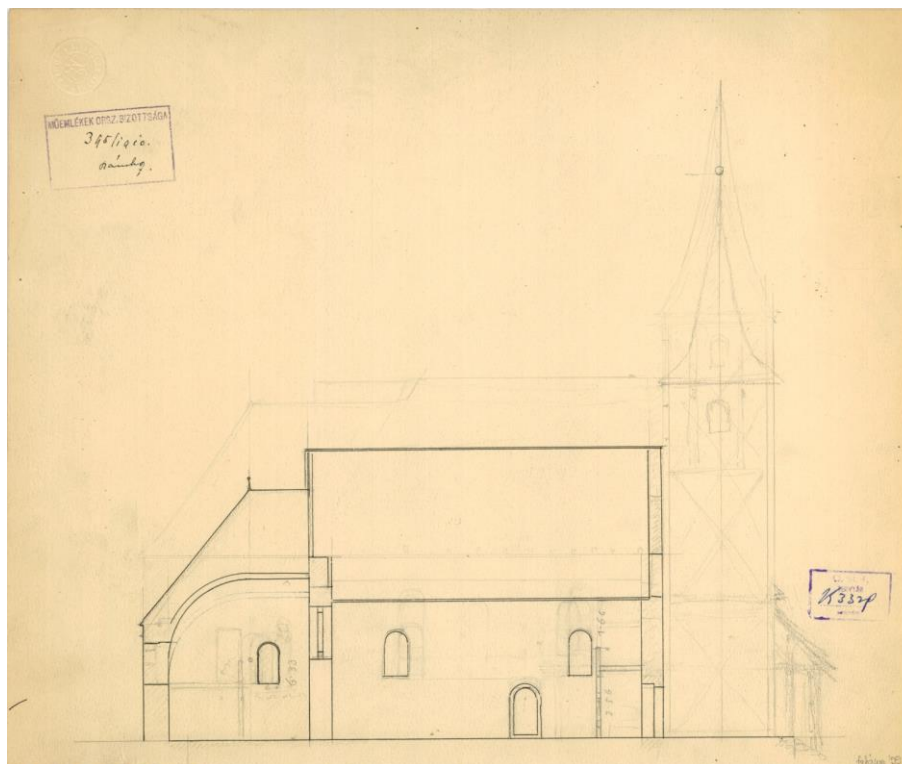

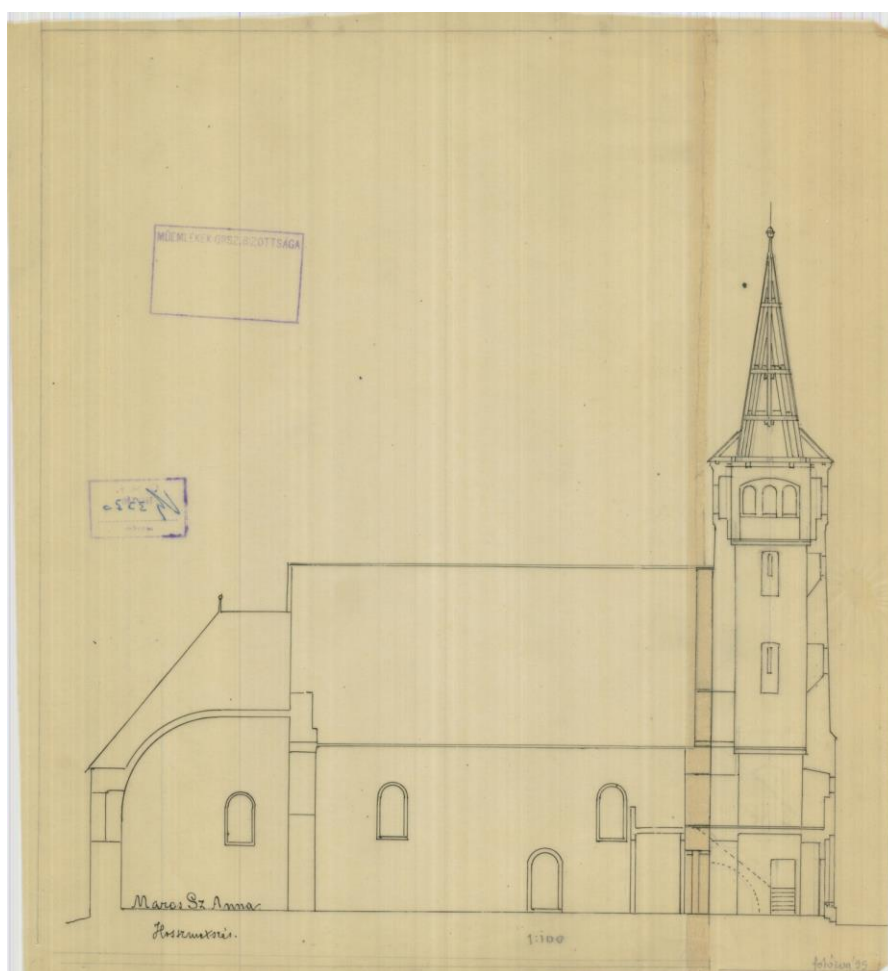
31.

32.

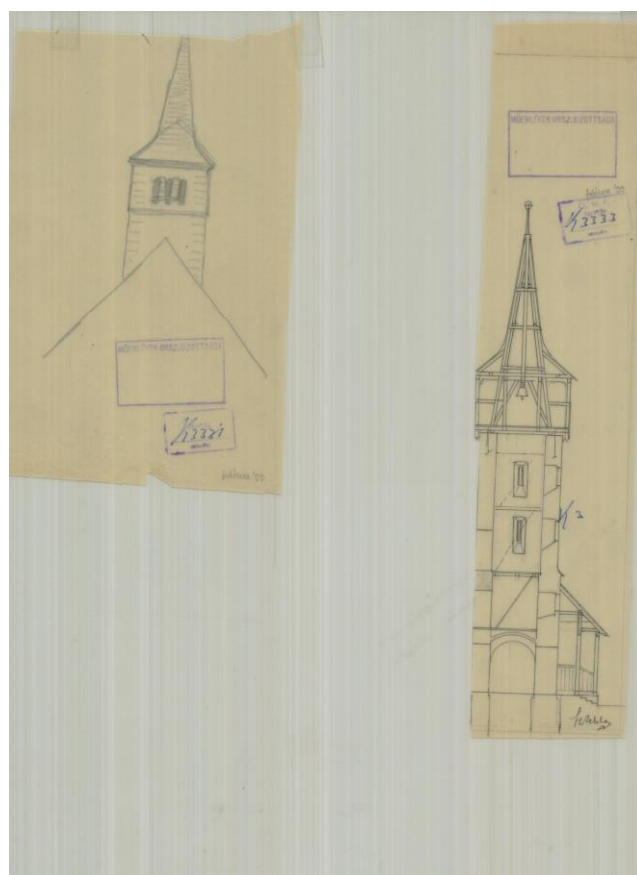
33.

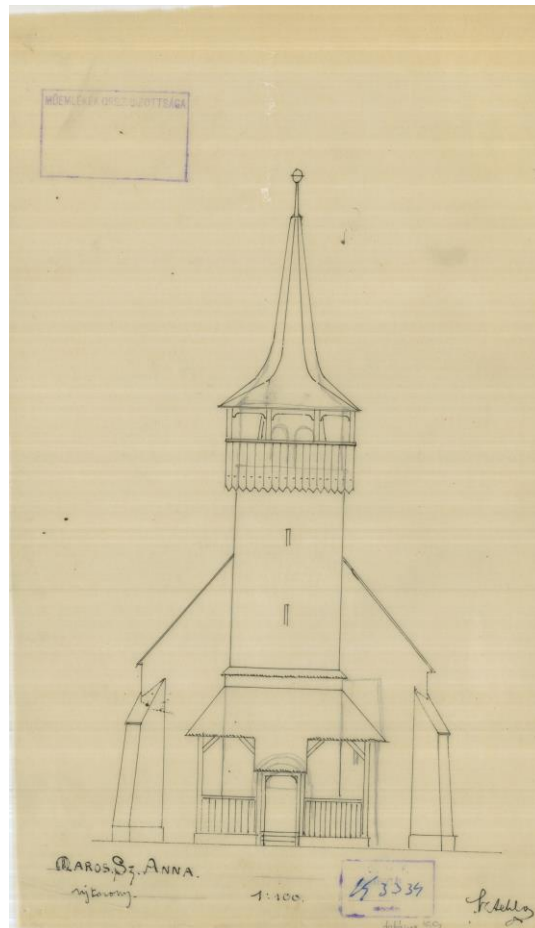
34.

35.

36.

37.

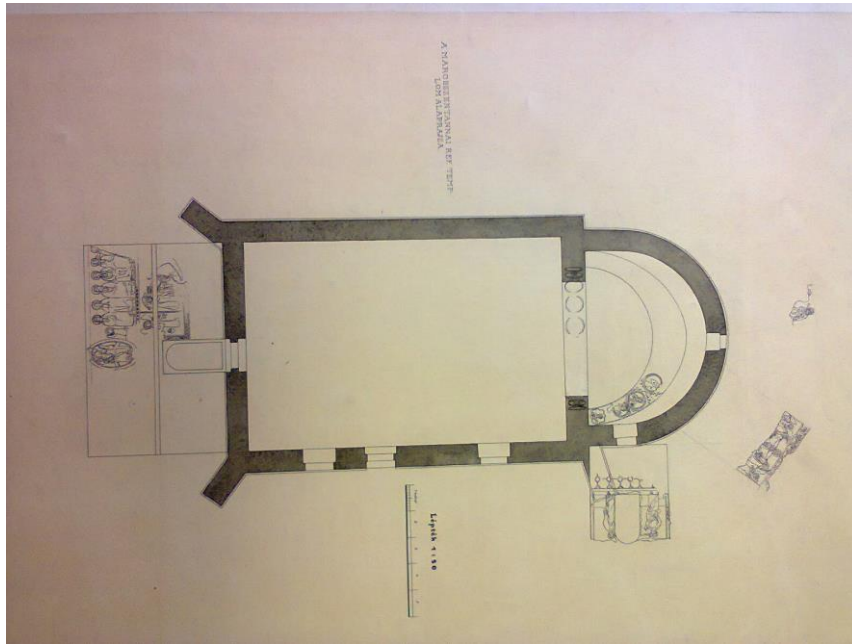
38.

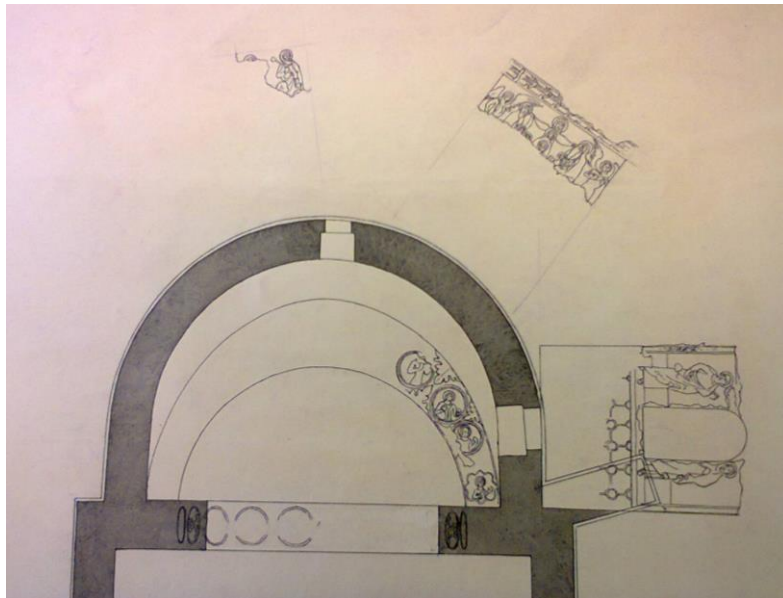
39.

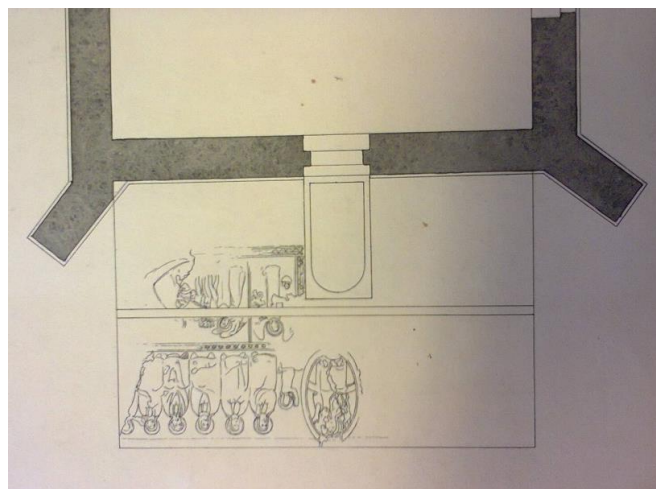
40.

41. a

b

c

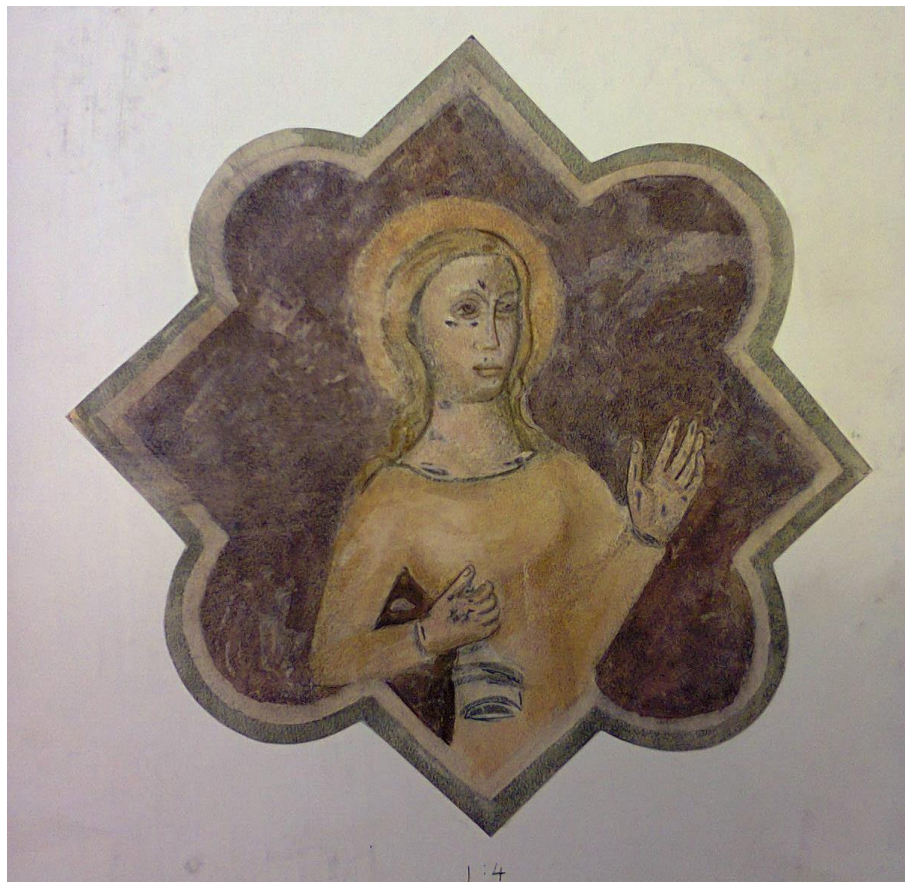

45.

46.

47.

48.

51.

52.

1910.

Műemlékek országos bizottsága.

*Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozat
ref. kérelemre keltetve a városlégi (Műv.
Tanács m.) ref. adatai megismerésére és
határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*Commis' feladatának vagy
adatának minős.*

Előjegyzés I. sz.

K. K. K. K.

A beadvány száma: 1910.
kelt: 1910.
beérkezése: 1910.

Mellékletek száma: 2

Határidő:

Előírt száma:

Utóírt száma: 54/1910.

Exp. 1910. május 16/17

*I. Készítendő: Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*Készítendő: Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

Pop. 910 I/1

*II. Készítendő: Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*Készítendő: Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*Készítendő: Fővárosi Községi Tanács, az Országos Bizottság
előtti adatai és bizottsági határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*

*A városlégi (Műv. Tanács m.) ref. adatai megismerésére és
határozatára, illetőleg megbeszélésre irányul.*